

**CHET TILINI IKKINCHI TIL
SIFATIDA O'QITISH NAZARIYASI
METODIKASI VA VAZIFALARI**

DENOV-2023

27.08.2023

**SOBIRJONOVA MUHLISA SOBIRJONOVNA
QAYUMOVA MOHINUR MURODULLAYEVNA**

**CHET TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA
O'QITISH NAZARIYASI, METODIKASI VA
VAZIFALARI**

CHET TILINI IKKINCHI TIL SIFATIDA O'QITISH NAZARIYASI, METODIKASI VA VAZIFALARI

Ushbu uslubiy tavsiyanomada jami 12 soatlik ma'ruza matnlari o'rin olgan bo'lib, u aynan chet tilini ikkinchi til sifatida o'rganayotgan ta'lim yo'nalishi talabalarining mazkur fan bo'yicha bilimlarini boyitishiga, yanada yaxshi o'zlashtirishlariga yordam bera oladi. Uslubiy tavsiyanomada interfaol metodlar, texnologiyalardan ikkinchi chet tilini o'rgatishda faol foydalanish haqida to'xtalib o'tilgan. Amaliy mashg'ulotlarning har birini tashkil etishda mashg'ulot mavzusiga mos ravishda misollar keltirilgan. Bu esa mashg'ulotlarda fanlararo integratsiyani ta'minlashga hissa qo'shgan.

Mazkur uslubiy tavsiyanoma chet tilini ikkinchi chet tili sifatida o'rganayotgan ta'lim yo'nalishi talabarlari hamda fakultetlararo chet tili fani o'qituvchilari foydalanishlari uchun mo'ljallangan.

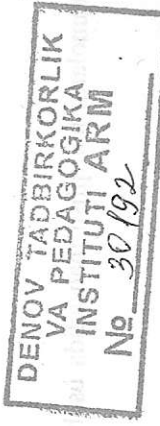
Taqrizchilar:

Imyaminova Shuhratxon Salijanovna: Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston milliy universiteti Nemis filologiyasi kafedراسi mudiri f. f. n. professor

Ashurov N.R. — Denov tadbirkorlik va Pedagogika instituti kafedrasini mudiri, p.f.n., dotsent

Ushbu uslubiy tavsiyanoma "Xorijiy til va adabiyoti" kafedrasining 2023-yil 21-fevraldagi 7-sonli yig'ilishida muhokama qilingan.

Uslubiy uslubiy tavsiyanoma Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'quv-uslubiy Kengashining 2023-yil 24-fevraldagi 7-sonli qaroriga muvofiq o'quv jarayoniga tatbiq etish uchun tavsiya etilgan.

©Denov, 2023-yil

Kirish

Chet tilini o'qitishda metodlarning xilma-xilligi o'zi bilan o'rgatishda qaysi usullar samaraliroq ekanligi muammosini keltirib chiqaradi. Bu usullarni o'qitish jarayonida samarali qo'llash uchun metodlarning asosiy tamoyillari, cheklavlari, xususiyatlari va kamchiliklarini bilish zarur. Chet tilini o'qitish metodikasi ishlatiladigan joylar xorijda bo'lgani va metodlar haqidagi ma'lumotlarga xorijiy manbalardan olinganligi sababli tarjimalar va ikkinchi/uchinchi darajali manbalardan foydalanish majburiydir. Bundan tashqari, usullarni qo'llash muhitlarida faqat kuzatish orqali olinishi mumkin bo'lgan ma'lumotlar o'zbek manbalarida etarli darajada mavjud emas. Chet tilini o'rgatish usullari haqida o'zbek tilida nashr etilgan turli manbalarda tadqiqot mavzusi bo'lgan "usullarning asosiy tamoyillari va foydalanish xususiyatlari" haqida turlicha, to'liq bo'lmagan ma'lumotlar mavjud. Ushbu tadqiqotda ma'lumotlarni o'rganish va tadqiqot ostidagi ma'lumotlarni to'plash orqali tegishli nomlardagi ziddiyatlarni, kamchiliklarni va farqlarni aniqlash va bartaraf etish maqsad qilingan.

Shuningdek hozirgi kunda chet tilini o'qitish metodikasi bo'yicha ko'plab adabiyotlar mavjudligini hisobga olsakda, o'zbekzabon auditoriyaga chet tili metodlarini o'rgatish ham ma'ruzachi, ham o'quvchilar uchun ko'p qiyinchiliklar tug'dirmoqda. Agar o'quvchilar chet tilini o'qitish metodikasi nazariyasida uchraydigan atamalarda foydalanish masalalarini hal qila olmasa, talaba bu yo'nalishdagi adabiyotlarning kamligi tufayli o'z bilimini talab darajasida oshirib olmaydi.

Ushbu muammolarni hal qilish maqsadida ushbu qo'llanmada chet

o'rgatish metodikasining maqsadi, mazmuni, tamoyillari kabi ba'zi tamoyillar kiritilgan. Ushbu qo'llanma ingliz tilini o'rgatish bo'yicha tadqiqot ishlari, o'rganishda o'rganish yili nashr etilgan adabiyotlar, xorijiy mualliflarning asarlari va talaba ishlab chiqilgan. Qo'llanma chet tillari fakulteti talabalari va o'zbek talabalarini hamda diplom ishlarini o'qituvchilarga yordam sifatida foydalanish mumkin bo'lgan qimmatli material bo'ladi degan umiddamiz.

Chet tillarni o'qitish nazariyasi va uning maqsadi

Chet tilini o'qitish metodikasi - o'qitishning maqsadi, mazmuni, usuli, tizimi, tartibi, shart-sharoitlari, natijalari haqida bilim berish uchun bo'lajak o'qituvchi "Chet tillarni o'qitish metod va vositalarini o'rganuvchi fan bo'lib, chet tilini o'qitishga o'zining bilim va tajribasini qo'llaydigan" shart-sharoitlarni yaratish uchun zarur bo'lgan bilim va o'qitish usullarini o'rganish va ularni amaliyotda qo'llashga qaratilgan ilmiy va amaliy ishdir.

Aslida metod nima?

Tizimli ta'limning tamal toshi bo'lgan metod lug'atda "maqsadga erishish uchun qo'llanilgan yo'l, usul, tizim, tartib, siyosat" va "maqsadga erishish uchun zarur bo'lgan bilim va o'qitish usullarini o'rganish va ularni amaliyotda qo'llashga qaratilgan ilmiy va amaliy ishdir" degan ma'nolarni anglatadi. Metodologiya "metodlarning nazariyasi va usullari"ni o'rganish uchun zarur bo'lgan bilim va o'qitish usullarini o'rganish va ularni amaliyotda qo'llashga qaratilgan ilmiy va amaliy ishdir. Metodologiya "metodlarning nazariyasi va usullari"ni o'rganish uchun zarur bo'lgan bilim va o'qitish usullarini o'rganish va ularni amaliyotda qo'llashga qaratilgan ilmiy va amaliy ishdir. Metodologiya "metodlarning nazariyasi va usullari"ni o'rganish uchun zarur bo'lgan bilim va o'qitish usullarini o'rganish va ularni amaliyotda qo'llashga qaratilgan ilmiy va amaliy ishdir.

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash hozirgi kunda juda muhim. Zamonaviy yo'nalishlari bilan tanishtirish; 3. Metodikani fan sifatida ko'rib, uning qismlarini o'rganish. Yuqori saviyali professional o'qituvchi bo'la oladi.

"Chet tillarni o'qitish metodikasi" kursida bo'lajak o'qituvchi ushbu fanni o'qitish metodini o'rganishi mumkin. Uslubiy tamoyilga ko'ra maktablarda chet tili darslari tartibsiz va tasodifiy bo'lmagan holda tizimlashtirilib, oddiydan murakkabgacha o'tiladi. O'qituvchi chet tili darsini o'qitish metodidan to'g'ri foydalanish orqaligina darsni to'g'ri tashkil qilishi mumkin. "Chet tilini o'qitish metodikasi" maktablarda o'qitiladigan chet tili darslarining ta'lim me'yorlarini, o'qituvchilarga dars berishda tashqari materiallarni qanday o'tkazishni belgilab beradi, chet tili dars beradigan bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy jihatdan tayyorlaydigan hamqadam bo'lishga o'rganish. Ularning kasbiy saviyasini, bilimini

o'rganadi. Misol uchun, faqat ingliz tilida uzluksiz fe'l shakli mavjud, bu nemischa ot va sifatlarni moslashtiradi va faqat frantsuzcha diakritiklarni foydalanadi va artikllarni qisqartiradi. Bundan tashqari, bu tillarni fonetikasida ham farqlar mavjud. Bularga ingliz tilidagi trifonglar, natijadagi qattiq çiftonglar, frantsuzcha oldingi unililar kiradi. U yoki bu tilning ritmlari va usullarida juda katta farqni ko'rish mumkin. Yuqoridagilarni sanab o'tilgan barcha hollarda har bir tilning o'ziga xos metodikasining o'rganish usullari, shakl va turlarini rezkorlik bilan ishlab chiqish davr talabidir.

Tadqiqot usullari

Chet tilini o'qitish metodikasi kursini tahlil qilar ekanmiz, ularda o'rganish usullariga ham to'xtalamiz. Zamonga mos ravishda o'qituvchi ijodiy mehnat qilishi, shu bilan birga fan yutuqlaridan, ilg'or o'qituvchilarning tajribalaridan umumli foydalanibgina qolmay, mustaqil izlanishlar olib borishi kerak. Zamonaviy metodologiya fanida bir qanchi yordamchi va asosiy tadqiqot usullari yaratilgan. Asosiy metodlarga adabiy manbalarni tanqidiy tahlil qilish, ilg'or o'qituvchilar tajribasining ijobiy salbiy tomonlarini ko'ra bilish, ilmiy kuzatish, kuzatish orqali o'rganish, tajriba orqali o'rganish, tajriba o'tkazish kiradi. Yordamchi usullarga anketalar, yozish, test, intervyu, xronometriya, osilografik tahlil va boshqalar kiradi.

Adabiy manbalarni tanqidiy tahlil qilish.

Bu usul bir qarashda juda oson ko'rinadi-yu, lekin bu eng ko'p mehnat talab qiladigan usul. Bu usul adabiyotni o'qish, o'qilayotgan adabiyotni tanqid qilish, baholash, tasniflash va umumlashtira olish qobiliyatini talab qiladi. Boshqa tadqiqot usullari uchun asosiy usul hisoblanadi.

Etakchi o'qituvchilar tajribasining afzalliklarini o'rganish.

Bu usul ham muhim usullardan biridir. Chunki pedagogik tadqiqotning yetakchilari ham har doim ham o'quv jarayoni samaradorligini baholash uchun etakchi ahamali usullar va metodik yechimlarga kelavermaydi. Hozirgi vaqtda chet tilini o'qitishning bir necha an'anaviy shakllari mavjud bo'lib, ular o'sha paytdagi etakchi o'qituvchilar tomonidan taklif qilingan. Ular zamonaviy darslarning atributlariga aylandi, chunki ular bir qanchi muqobil jihatlarini ko'rsatadi. Masalan: dars boshida navbatchining nomini, fonetik va nutq mashqlari va boshqalar.

Uchuvchi kuzatish. Bu usul nima uchun davom etayotgan kuzatishlarni olib olish uchun ko'plab vositalardan foydalanish orqali keng tushuntiradi. O'rganilayotgan mavzu bo'yicha faktlarni aniqlash, saralash va umumlashtirish ushbu mavzu bo'yicha qonunning tomonlarini ko'rsatishga yordam beradi.

Kuzatuv mashg'ulotlari. Bu usul o'qituvchining bilim va tajribasiga asoslanadi. Bunday holda, tadqiqotning gipotezasi birinchi marta aniqlanadi va ko'p vaqt talab qilmaydi. O'qituvchi tadqiqotni faqat o'z tajribasi va bilimiga tayangan holda olib boradi, muammo chuqur va davomiy vaqt davomida o'rganilmaydi. O'tkazilgan tadqiqotlar natijasida taklif qilinadi yoki rad etiladi.

Tajribali o'rganish. O'qitishdan farqli o'laroq, bu mahorat uzoq vaqt davomida va bir nechta maktablarda o'rganiladi. Natijada, o'quvchilarning qandaydir modeli ishlab chiqiladi va u tugallangan xarakterga ega bo'lishi kerak. Shundaygina uni barcha maktablarda qo'llash mumkin bo'ladir.

Tajriba usuli. Bu usul o'zining aniqligi va to'liqligi, aniq tahlili, natijalarning ko'pligi bilan ajralib turadi. Tajriba - hodisaning sodir bo'lishini

metodining mohiyati muhim o'rin tutadi va u quyidagicha izohlanadi.

Usul deganda biz biror narsaga erishish yo'li yoki maqsad sarf umumiy yo'nalish sifatida tushunamiz. Usulni usullar tizimi, usullar majmui sifatida ko'rib chiqish qiyinlashadi, chunki hamma usullar har doim ham usullar to'plami emas. Misol uchun, agar tushuntirishli o'qish davriy ravishda qo'llanilsa va o'qishga o'rgatishning asosi sifatida qabul qilinsa, usulga aylanadi va metod tizimini o'z ichiga olmaydi. Og'zaki monologlar (rasmlar, videofilmlar) syujet tavsifidan doimo foydalansak, bu holda usul materialni umumiy bayon qilish usuli, o'qitishning umumiy modelidir.

Usul chet tilini o'qitish jarayonida asosiy komponentlarni amalga oshirishning umumiy modelidir. Uning asosiy maqsadi uslubiy muammoni hal qilishdir. Usul - o'quv jarayonida takrorlanadigan muammoni muvaffaqiyatli hal qilish uchun faoliyatning tizimli qo'llanilishi.

Uchinchi asosiy uslubiy kategoriya o'qitish tizimi deb ataladi.

Hozirgi vaqtda o'qitish jarayoni o'ziga xos xususiyatga ega tizim sifatida qaraladi. Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, ko'plab komponentlar o'rganilmagan va o'quv jarayoni yopiq emas, ochiq tizimda. Tashqi omillar unga tegishli o'qimga ta'sir qiladigan, kutish tizimi o'quv jarayonining umumiy modelidir. U o'qitishning o'quv material, maqsadi, shakli, mazmuni va vositalarini tanlash kabi o'ziga xos uslubiy tushunchaga ega. Asosiy metodologik kategoriyalarning ta'rifi haqida gapirganda, biz keng qo'llaniladigan "vosita" va "yondashuv" atamalariga to'xtalamiz.

Chet tilini o'rganishda ikki turdagi vositalar qo'llaniladi:

- 1) asosiy vosita - o'ziga xos lingvistik va ekstralingvistik tuzilmalarni o'z ichiga olgan real lingvistik muhit.
- 2) o'quvchilarni real til muhitiga yaqinlashtirish maqsadida illyuziya

qilinish uchun yordamchi vositalar.

Bular ko'rgazmali qurollardan tortib kompyutergacha bo'lgan barcha o'qitish vositalarini o'z ichiga oladi. Yondashuv - chet tilini o'qitish metodikasi haqida xorijiy til adabiyotlarida ko'p uchraydigan atama. "Usul" o'quv jarayonida taktik metod bo'lsa, "yondashuv" chet tilini o'rgatish metodologiyasi sifatida qaraladi. Amaldagi metodologiyada to'rtta umumiy yondashuv aniqlangan:

1. **Behavioristik yondashuv** qo'zg'atuvchi va reaksiya o'rtasidagi munosabat uning asosi sifatida amalga oshirilishi bilan izohlanadi. Bunda holda, ko'p qirrali mexanik takrorlash bilan moslashish asosiy maqsaddir. Va tushuntirishning elementlari xorijiy usulda to'g'ri ekanligi qayd etilgan bo'lsa ham, u hali ham oxirgi rejada.

2. **Induktiv-ongli yondashuv** - lingvistik va nutq qoidalarini bosqichma-bosqich egallashga va o'rganilayotgan til nazariyasini eslab qolishga olib keladigan ko'p qirrali misollar ustida intensiv ishlashga asoslanadi.

3. **Kognitiv yondashuv** - talabalar o'rganilayotgan tilning nazariyasini, fonetikasini, grammatikasini va so'z yasalishi qoidalarini o'zlashtirgan holda amalga oshiriladi. Bunda nutq amaliyotiga unchalik ahamiyat berilmaydi, ular faqat chet tilidagi materialni tushunib, tahlil qilishadi.

4. **Integrativ yondashuv** - ta'lim tarkibidagi komponentlarni birgalikda fikrlash va qo'llash. Bu bilim va nutq avtomatizmining parallel qo'llanilishi. Bu yondashuv mamlakatimiz metodologiyasida keng qo'llaniladi.

Chet tilini o'qitish metodikasi rivojlanishining asosiy bosqichlari

Har bir rivojlanishning tarixiy bosqichi, shuningdek, "Chet tilini o'qitish metodikasi" kursining tarixi, shuningdek, o'ziga xos tadqiqot usullari, rivojlanishi bir necha bosqichlarga bo'linadi.

Tadqiqot usullari o'sha davrda hukmron jamiyat bilan bog'liq edi. Birinchi chet tilini o'qitish Yevropa mamlakatlarida monarxiya hokimiyati hukmronlik qilgan paytda paydo bo'lgan. Burjua harakati juda ko'p shuning uchun chet tillari rivojlanmagan. Chunki u paytda odamlar boshqa davlatga keta olmas edi. Feodal jamiyatda esa chet tilini o'qitish juda yaxshi rivojlangan. Ko'pgina chet tillari bolalikdan o'rgatiladi. Feodal jamiyatida chet tilini o'qitishning rivojlanishi uning asosiy usullarini vujudga keltirishi va chet tillarini o'qitishda asosan ikki usuldan foydalanildi. Ular grammatik tarjima usuli va matnli tarjima qilish usuli edi.

Grammatik tarjima — bu chet tillarini o'rgatishning dastlabki usullaridan biridir. Ushbu usulning asoschisi V. Gumboldt hisoblanadi. U grammatikani chet tillarni o'qitishda asosiy fan sifatida belgilaydi. O'sha davrning ko'pgina olimlari chet tili grammatikasi o'quvchilarning mantiqiy tafakkurini oshiradi degan fikrga tayangan. Shuning uchun ham bu usulda grammatikaning chet tilini o'rgatishga yo'naltirilganligi sababli gaplar biri-biri bilan bog'lanmaydi. Natijada, matnlarning ma'nosi yo'qolgan.

Bu metodga ko'ra o'quvchilardan so'z va grammatikani yodlash talab qilinadi va uning yordamida gap tuzishdan maqsad qo'yiladi. Bu holatda transfer asosiy masala. Vaqt o'tishi bilan jamiyat asosiy maqsad chet tilida so'zlasha olish ekanligini tushuna boshlaganidan so'ng bu usul o'z ahamiyatini yo'qota boshladi. Ushbu usul asosida faqat grammatika o'qitilganligi sababli, u uzoq vaqt yashamadi.

Matnlarni tarjima qilish — Bu usulning ko'zga ko'ringan vakillari J. Langansteyn, T. Tussen edi. Bunda grammatikaga katta e'tibor berildi, matnlarning og'zaki tarjimasiga ahamiyat berildi. Chunki bu usullar chet tilni tarjima qilish inson ongini rivojlantiradi, deb o'ylashgan. Ko'pchilik matnlar o'qilganligi sababli chet tilini o'qitish grammatikasi asosida boshladi. Bu Rossiyada juda yaxshi rivojlangan. Shu munosabat bilan 1771-yilda Moskva universiteti tomonidan "Ta'lim yo'li" nomli kitobi nashr etilgan. Kitob chet tillarini o'qitishda matnli tarjima qilishning ahamiyati haqida yozilgan. Bundan tashqari, chet tillarini o'qitish uchun bosqichdan iborat ekanligi qayd etilgan. Ular:

1. O'rganilayotgan chet tilining fonetikasi, chet tilidagi tovushlarning alohida, harflarning yozilishi ta'minlanadi.

2. Gapning tuzilishi, so'zlarning bir-biriga munosabati va sintaktik munosabat ko'rib chiqiladi.

3. Chet tilidagi materiallar va matnlarni asl nusxada o'qish, yod olish, ularning tahlili taqdim etiladi.

Matnlarni o'qitish metodida ko'plab kamchiliklar mavjud. Biroq, bu usul chet tilini o'qitish metodikasi kursiga katta ta'sir ko'rsatdi. "Matnlarni tarjima qilish" usuli, matnlar uchun mashqlar bajarish, tahlil qilish va boshqa usullar hozirgi kunda ham qo'llanilmoqda. XIX-asrning 70-yillarida Yevropaning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli juda rivojlangan edi. Chet tilini bilish kapitalistik jamiyatda savdoning yaxshi rivojlanganligi sababli juda muhim edi. Chet tillarini yaxshi biladigan odamlarga talab katta. Shu munosabat bilan xorijiy tillarni o'qitish sifati oshdi. Chet tilini yuqorida aytib o'tilgan usullar orqali o'z darajasida o'zlashtirib bo'lmasiligi sababli yangi usullar talab chiqildi.

DENOV TADBIRKORLIK VA PEDAGOGIKA INSTITUTI ARM № 30/92

Tabiiy usul – Bu usulning eng ko'zga ko'ringan vakillari M. Berlits, F. Guen, M. Valterdir. Chet tilini o'qitish metodikasi kursi nazariyasini rivojlantirishga tabiiy metod katta ta'sir ko'rsatdi.

Tabiiy usul chet tillarini og'zaki o'rganishdir. Bu usul orqali o'quvchilar chet tilida gapirish, yozish va o'qishni o'rganadilar. Ko'pincha o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi munosabatlarga e'tibor qaratiladi. Bu metod vakillarining fikricha, chet tili o'quvchini o'z tili (ona tili) kabi o'rganish kerak. Aytishlaricha, har doim bolani o'z ona tili kabi chet tili qurshab olsa, bola o'sha chet tilini o'z ona tili sifatida qabul qiladi.

Tabiiy metod asoschilari o'quvchining og'zaki nutqini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaganlar. Aytishlaricha, har doim bolani o'z ona tili kabi chet tili qurshab olsa, bola o'sha chet tilini o'z ona tili sifatida qabul qiladi.

Tabiiy metod asoschilari o'quvchining og'zaki nutqini rivojlantirish zarurligini ta'kidlaganlar. Ushbu usulga ko'proq hissa qo'shgan M. Berlits quyidagi reglamentni ishlab chiqdi:

- ✓ Birinchidan, ona tili chet tilini o'qitishda ishtirok etmaydi;
- ✓ Suhbatda so'z va gaplar to'g'ridan-to'g'ri ona tiliga tarjima qilinmaydi, balki ko'rgazmali qurollar yordamida kontekstdan kelib chiqib tarjima qilinishi talab qilinadi.
- ✓ Ikkinchidan, yangi material faqat og'zaki tarzda berilishi kerak;
- ✓ Uchinchidan, faoliyatning asosiy shakli - o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi dialoglarning mavjudligi;
- ✓ Sababi, o'quvchi faolligini oshirib, uni tabiiy muhitga yaqinlashtiradi.

M. Berlits yuqoridagi qoidalardan foydalangan holda o'quvchilar faolligini oshirish maqsadida lug'at ustida ishlash usullarini ishlab chiqdi.

Tabiiy usulning birida rasm bilan ishlash mashqlari turlari, sinonim va antonimlar bilan ishlash mashqlari turlari yozilgan.

To'g'ridan-to'g'ri usul - bu tabiiy usulga asoslangan usul. Asosiy vakillari P. Passi, O. Espersen, G. Suit, B. Eggert. U chet tillarini og'zaki o'qitishga qaratilgan va nazariy jihatdan yanada rivojlangan. Va "tabiiy" usul amalda ishlab chiqilgan. Bevosita metodning asosiy maqsadi og'zaki nutqni rivojlantirishdir. Biroq, bu usulning barcha vakillari bu fikrni qat'iy qabul qilmadilar. Ular o'rganilayotgan til xalqi madaniyatini o'rganish maqsadida simfdan tashqari va simfdan tashqari ta'limni joriy qilishni va buni yanada yuqori saviyada olib borish kerakligini ta'kidladilar. Ushbu usulning boshlang'ich va o'rta bosqichlarida esa faqat og'zaki nutqqa e'tibor berilgan. Biroq, tabiiy va to'g'ridan-to'g'ri usullarning ham farqlari bor edi.

Avvalo, bu usul vakillari og'zaki nutq va tafakkur o'rtasidagi bog'lanishga noto'g'ri ahamiyat berib, ularga boshqacha qarashgan. Ushbu fikrcha, odamlar chet tillarini faqat idroki va xotirasi asosida o'rganishlari mumkin. Biroq, til faqat tafakkur asosida rivojlanadi.

Ikkinchidan, ular ona tilini o'qitish jarayonidan butunlay olib tashladilar. Bu haqda akademik L. V. Shcherba shunday degan edi: "Ona tili auditoriyadan chiqarib yuborish mumkin, lekin uni talabalar ongidan chiqarib bo'lmaydi". Shu sababi, o'qituvchining harakatlaridan qat'i nazar, talabalar o'z ona tili va o'rganayotgan tillari o'rtasida aloqa o'rnatishda davom etadilar. Ushbu usulning vakillari:

"Ora tilingiz bilan qanday aloqada bo'lsangiz, chet tili bilan ham shunday aloqada bo'ling."

Ushbu usul birinchi marta Rossiyada 1881-yilda pedagogika

maktablarda chet tillarini o'qitish uchun ishlatilgan. Taniqli o'qituvchisi V.I. Stepanina o'zining "Chet tillarini o'qitish rejası" (1987) kitobida "to'g'ridan-to'g'ri" usul haqida gapirgan va uning ma'nosi tushumish uchun ko'plab adabiyotlar ro'yxatini bergan. Ushbu usul chet tillarini og'zaki o'qitishga qaratilganligi sababli ular grammatikani og'zaki tilni rivojlantirishning asosiy usuli deb hisoblashgan. Bu usul, boshqa har qanday usul kabi, o'zining kamchiliklariga ega edi. Ular quyidagilar:

1. "Bevosita" usul vakillari nutq va tafakkur o'rtasida bog'lanishlarni noto'g'ri tushuntirdilar. Ularning fikricha, odamlar chet tillarini faqat idroki va xotirasi asosida o'rganishlari mumkin. Lekin til faqat tafakkur asosida rivojlanadi. Bu usulni qo'llagan olimlarning aytishicha, chet tilini o'rganish uchun ona tilingizni unuting. Biroq, chet tilini o'rganishda ona tilimizni o'rganishga haqqimiz yo'q. Bu haqda buyuk mutafakkir va yozuvchi L.V.Shcherba shunday degan edi: "Biz ona tilimizni darsda ishlatamiz, lekin uni ongimizdan quvib chiqaramiz olmaymiz".

1. Grammatika bu metodda to'liq yoritilgan emas. Agar bu tushunarsiz nutqqa olib keldi.

Bilvosita usul - 20-asrda chet tillariga talab ortdi. Shuning uchun Amerika va Yevropadagi o'ra maktablarda chet tili darslari o'qitilar edi. Bu yangi o'qitish usulini ishlab chiqishni talab qildi. Ular "bilvosita usul"ni ixtiro qildilar. Bilvosita usul (qayta) ishlab chiqaruvchi va retseptivga bo'linadi. G. Palmer (Re)produktiv usulning asoschisi hisoblanadi.

Bu usulni yaratishda u buyuk tilshunos va sotsiolog F.de Sossyur ta'limga tayangan. Bu usul o'qitishning boshlang'ich bosqichida boshqa usullardan farq qiladi va o'quv qurollariga alohida e'tibor beriladi. G.Palmer

metodni ma'na chet tilini o'qitish metodikasi kursi uchun darslik yozdi. Bilvosita metodning boshqa usullardan farqi shundaki, u chet tillari grammatikasining tuzilishini aniq ko'rsatib beradi. 20-asrning 20-yillarida bu usul og'zaki tarzda o'qitila boshlandi. "Bilvosita usul" audio-lingvistik va audiovizual tushunchalarni o'z ichiga oladi.

Audiolingvistik tushunchalar. Ushbu kontseptsiyaga ko'ra, birinchi amalda chet tillari fonetikasi o'qitildi. Bunga tovushlarni talaffuz qilish, so'zlarni o'qish va boshqalar kiradi. Biz bilimizki, G.Palmerning fikricha, chet tillarining fonetikasini faqat og'zaki o'qish kerak. Shu bilan birga, chet tilini o'qitishda talabalarning faol va passiv faoliyatiga e'tibor qarattirdi. G.Palmer talabalarining chet tilida ravon gapirish va yozish faolligini namoyish etdi. Passiv ishda esa talabalarining chet tilidagi materiallarni o'qish va tinglash qobiliyatini o'z ichiga oladi.

Hundan tashqari, G.Palmer tilning leksik tarkibini to'rt guruhga ajratadi. Ular:

1. Gapda grammatik vazifani bajaruvchi so'zlar. Bunga bog'lovchilar, predloglar va artikllar kiradi.
2. Gapdagi so'zlarni o'zaro bog'lovchi so'zlar. Bunga bog'lovchining turlari, qilmoq kabi fe'l shakllari kiradi.
3. Bazi, har qanday, ham, ham, hali, hali so'zlari.
4. Ob'ektlar va turli faoliyatni ifodalovchi so'zlarni o'z ichiga oladi.

Bu so'zlar doimiy ravishda bir-biri bilan bog'lanib, ko'plab muhim jumalalar va matnlarni hosil qiladi.

Audiovizual tushunchalar bu bilvosita usulning asosiy tushunchasidir. 1950-yillarda Fransiyada paydo bo'lgan. Buning asoschilari P.Guberina, P.Rivak, R.Gugenevli, A.Okvaxo hisoblanadi.

Ushbu tushunchalar turli xil kino turlaridan foydalangan holda darslarni o'z ichiga oladi. Masalan, kino bilan dialoglar ko'rsatiladi. Bu endi dialoglar bilan ishlash to'rt bosqichga bo'lingan. Ular:

1. Materiallar taqdimoti. Film talabalariga ikki marta namoyish etiladi. Dastlab talabalar filmlarni tovushsiz, keyin esa ovoz bilan tomosha qiladilar.
2. Tushuntirish. Film yana ko'rsatiladi va o'qituvchi o'quvchilarning dialogni tushunishlarini tekshirish uchun ko'plab savollar beradi. Agar o'quvchilar dialogni tushunmasa, o'qituvchi ularga tushuntirib beradi.
3. Takrorlash. Film bir necha bor namoyish etiladi. Chunki o'quvchilar dialogdagi so'zlarning talaffuzini, gaplarning tuzilishini eslab qolishlari kerak. Bunda magnitofon o'qitish vositasi sifatida ham qo'llaniladi.

Faollashtirish. Bunda o'quvchilar dialogni rollarga bo'lib, hamrohlik harakatlari orqali taqdim etadilar.

Chet tillarni o'qitishda retseptiv usullar. Bu o'qitish usuli 20-asrning 20-30-yillarida hind metodisti M. West tomonidan ishlab chiqilgan. Ushbu metodik tizim chet tilini o'rgatish bo'yicha ma'lumotlar beradi. M. Westning ta'kidlashicha, chet tillarini o'rgatish o'quvchilarning bilim va qiziqishini rivojlantirish uchun yaratilgan. Bundan tashqari, u o'qituvchi emas, balki o'quvchilarni o'rgatadigan o'quv qurollari, degan tezis bilan chiqdi. Shuning uchun u chet tillarini o'qitishda o'quv qo'llanmalariga katta e'tibor bergan. U birinchi bo'lib og'zaki nutq kitoblarini ixtiro qilgan. M. West chet tillarini o'qitish jarayoni quyidagicha davom etishi kerakligini ta'kidlaydi.

1. O'qituvchi kitobdan turli xil yangi so'zlarni o'qiydi, o'quvchilar uni takrorlaydilar, tarjimalarini yozadilar va berilgan so'zlarning hammasini yoddan o'qiydilar.

O'quvchilar matnlarni mustaqil o'qib, savollarga tez javob topishga o'rnatiladilar.

O'qituvchi berilgan javoblarni tekshirib, tushunilmagan joylarini aniqlaydi.

Matnlarga oid mashqlar bajardilar.

O'quvchilar tushungan matnlarni qayta aytib berdilar.

M. West chet tilini o'qitish metodikasi kursiga katta hissa qo'shgan. U o'qitish bo'lib chet tillarini individual o'qitish tizimini o'ylab topdi.

Aytlash usuli - Bu 20-asrda paydo bo'lgan usul. Uning vakillari grammatik tarjima usulini bevosita metod bilan birlashtirgan. Bu usulga ko'pincha o'limlari A.I. Tomson F. Buslayev hissa qo'shgan. Bu metodga chet tilining grammatikasi, fonetikasi va morfologiyasi kiradi. Bu usul hozirda chet tilini o'qitishda qo'llaniladi.

Aytlash usul boshqa usullardan quyidagi jihatlari bilan farq qiladi.

1. Aytlash metod qo'llanilganda o'quv jarayonida ona tilidan foydalanish shartligi aytiladi.

2. Grammatikaga munosabati bilan ham farqlanadi. Grammatika chet tilini o'rganishning asosiy usuli hisoblanadi.

3. O'quv faoliyatining roli va o'rni. Chet tilini o'rgatish jarayonida o'quv faoliyatiga e'tibor beriladi. Dastlabki bosqichda o'quv faoliyatiga e'tibor berish tavsiya etiladi.

Chet tilini o'qitish metodikasining boshqa fanlar bilan aloqasi

Chet tilini o'qitish metodikasi mustaqil fan hisoblanib, bir qator fanlar bilan bog'liq. Pedagogika, psixologiya, tilshunoslik, metodologiya, mintaqashunoslik fanlari ular bilan chambarchas bog'liq. Qolgan fanlar bilvosita metodologiya bilan bog'liq.

Pedagogika bilan aloqasi. Metodika pedagogika fani bilan chambarchas bog'liq va pedagogika fanining bir tarmog'i, ya'ni shaxs didaktika hisoblanadi. Didaktika - barcha fanlarni o'qitish nazariyasi. Shaxsiy didaktika har qanday aniq darsni o'qitishning asosiy qoidasi sifatida qo'llaniladi. Pedagogika tamoyillari, o'qitish jarayoni va umumiy qonuniyatlari, usullari, o'qitishni tashkil etish shakli kabi tushunchalar metodika tomonidan qabul qilingan. Pedagogikaning o'ziga xos toifalar mavjud va asosiy lari:

1. trening
2. ta'lim
3. ta'lim
4. o'rgatmoq
5. takomillashtirish
6. Ustalik

Bu kategoriyalar metodologiya fanida asosiy hisoblanadi.

Biroq, ko'plab pedagogik tushunchalar yangi mazmunda taqdim etilgan. Masalan:

1. ko'rgazmalilik
2. ong (ong) metodikada
3. Mavjudlik kabi umumiy didaktik tamoyillar bilan bir qatorda quyidagi tamoyillardan foydalaniladi.

Ular:

1. Kommunikativlik tamoyili
2. O'qitishning og'zaki tamoyili
3. Ona tilga tayanish tamoyili

Metodologiya va psixologiya. Metodologiya bilan bog'liq yana bir tamoyil psixologiyadir. Psixologiya odamlarning ichki tuyg'ularining tashkili va shakllanishining qonuniyini ochib beradi. Psixologiya metodika fani til o'rganishning o'ziga xos xususiyatlari va individual psixologik xususiyatlari haqida ma'lumot oldi. Metodologiya til o'rganishga qiziqish sabablari (motivatsiya), xotiraning roli va o'qitishdagi roli kabi tushunchalarni beradi. Motiv nimanidir? Motiv - bu insonning qoniqishi bilan bog'liq bo'lgan tadbirkorlik maqsadidir. Til darslarida motivatsiya ongli yoki ongsiz bo'lishi mumkin. Metodologiyning asosiy motivlariga quyidagilar kiradi: qiziqish, ko'rsatish va

motivatsiyaga ta'sir etuvchi qo'shimcha omillar:

1. darsda foydalanilgan materialning qiziqarliligi
2. metodik metodlar
3. psixologik holat
4. o'qituvchining o'quvchilar bilan munosabat o'rnatish qobiliyati va mahoratidir.

Metodika va psixologiya o'rtasidagi bog'liqlik ko'pincha umumiy va yosh (yosh) psixologiyasida kuzatiladi. Bu davrda psixologiya boshqa fanlar bilan bog'lanib, psixolingvistika va pedagogik psixologiya paydo bo'ldi.

Psixolingvistika nutqning shakllanishi va qabul qilish jarayonini til bilan bog'liq holda o'rganadigan murakkab ilmiy fan. Psixolingvistika 1950-yillarda paydo bo'lgan. Ushbu yo'nalish vakillari A.A. Leontyev, A.R. Luriya, I.A. Zimnya, A.M. Shaxnarovichlar fikr

yuritganda, gapirganda, o'qiganimizda, tinglaganimizda nima sodir bo'lganini, degan savolga javob berishga harakat qildilar.

Pedagogik psixologiya psixologiya yutuqlaridan foydalangan holda ta'lim va tarbiya sharoitida shaxsning rivojlanishi va o'sishini o'rganadi. Bu atama 1874-yilda rus o'qituvchisi P.F.Kapterev tomonidan taklif qilingan. Pedagogik psixologiyaning uchta yo'nalishi mavjud:

1. O'rganish psixologiyasi o'quvchi faoliyatidir
2. O'qituvchining mehnat psixologiyasi
3. Ta'lim psixologiyasi

So'nggi yillarda o'qituvchilar 1950-1960-yillarda paydo bo'lgan kognitiv psixologiya atamasini keng qo'llamoqda. Bu yo'nalish vakillari shaxsning individual xususiyatlarini, bilimning sodir bo'lish usullarini va uning o'qitish jarayonida tutgan o'rmini o'rganishga harakat qildilar. Bu soha vakillari J.Brukner, J.Piaget, M.Eyzenklarni o'z ichiga oladi.

Metodologiya va tilshunoslik. Metodologiyaning uchinchi asosiy (asosiy) aloqasi tilshunoslikka yoki til faniga kirishdir. Bu fan til tuzilishi va funksiyasining umumiy qonuniyatlari haqidagi fandir. Metodika fanining predmeti esa til o'qitish b. a., tilshunoslik fanining obyekt bo'lgan hodisa. Tilshunoslikni o'qitishda, eng avvalo, fonetika, lug'at, grammatika, grafika, imlo aspektlari;

ikkinchidan, dialog, monolog, polilog, gap modellarining nutq tuzilmalarida sodir bo'ladi;

Metodologiya uchun asosiy lingvistik tushunchalar sifatida:

til - nutq - nutq harakati tushunchalari o'rtasidagi farqlarni oydinlashtirish.

Tilshunoslikning yuqorida qayd etilgan tushunchalaridan foydalanish

ta'lim mazmunini, ya'ni til - nutq - nutq faoliyatini o'rganishga yordam beradi. Unga

a) til birligi (fonema, morfema, so'z, gap),

b) nutq birligi (gap, matn),

c) nutqiy faoliyat birligi (dialog va monolog shaklidagi matn) kiradi. Ikkinchidan, o'qitish mazmunini o'zlashtirish jarayonida o'quvchi bilim, bilim, malaka aniqlab berish zarur. Bu farq mashhur olimlar F. De Sossyur va I. V. Shcherba asarlarida ta'lim mazmunini lingvistik ta'lim ham lingvistik tadqiqot yo'nalishidir, ta'lim mazmunini lingvistik o'z ichiga oladi. U 20-asrda paydo bo'lgan lingvistik tuzilish qonuniyatini va uning tipologiyasini o'rganadi. V.V.Vinogradov va R.Yakobsonlar bu yo'nalish vakillari edi. Ritorika va ritorika fani, uning ob'ekti nutq san'ati, nutq madaniyati.

Metodologiya va sotsiologiya. Sotsiologiya jamiyatni umumiy tizim sifatida qaraydigan fandir. Bu fan tilning o'sishi va uni o'rganish motivi jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi bilan belgilanadi, lekin u metodologiya bilan bevosita bog'liq emas, balki bilvosita bog'liqligini ta'kidlaydi.

Ijtimoiy lingvistika tilning ijtimoiy mohiyati, vazifasi, ijtimoiy muhitning tilga ta'sir qilish mexanizmi, tilning ijtimoiy hayotdagi o'rni bilan bog'liq muammolar majmuasini o'rganadi. Bu yo'nalish 1920-30-yillarda L. P. Yakubinskiy, V. V. Vinogradov asarlarida paydo bo'lgan va hozirgi kunda lingvistik sotsiologiya nomi bilan ham tanilgan.

1. Millat va tilning bir-biriga ta'siri natijasida milliy til paydo bo'ladi;

2. Lingvistik vaziyat;

3. Til va madaniyatning bir-biriga ta'siri;
 4. Bir mintaqa doirasidagi ikki til ta'sirida shakllangan ikki tillilik;
 5. Nutq xulq-atvorini belgilovchi ijtimoiy norma;
 6. Til siyosati, til me'yorini saqlash yoki o'zgartirish usullari majmui.
- Ijtimoiy psixologiya — 1908-yilda paydo bo'lgan, har xil odamlarning faolligini va ijtimoiy guruhga qo'shilish faktidan kelib chiqadigan xarakteristik harakatlarning muntazamligini o'rganadi. O'quv jarayonida eng muhim ijtimoiy kompetentsiya, ya'ni, o'quvchining boshqa odamlar bilan kommunikativ munosabatlarga o'tishini shakllantirishdir.

Metodologiya va lingvistik sohani o'rganish. Mintaqaviy fanlar o'rganilayotgan til mamlakati haqidagi ma'lumotlar birgalikda ko'rib chiqiladi.

Mintaqashunoslikda til millat va mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy ahvoli haqida tushuncha beradi, bu esa o'sha xalqqa tegishli urf-odatlar va madaniy boyliklarni o'rganish predmeti hisoblanadi. 20-asrda tilshunoslik o'lkashunoslik atamasini o'lkashunoslikda ishlata boshladilar. Bunda tadqiqot ob'ekti hisoblanadi.

Lingvistik mintaqashunoslik dastlab metodologiya sohasi sifatida qaralgan. Chunki ular o'rganilayotgan tilning ona yurt sharoiti bilan tanishtirishni tadqiqot yo'llari va usullari bilan bog'laganlar. Biroq 1990-yillarda mintaqashunoslik mazmuniga aniqlik kiritilgach, tilshunoslik uslubiy fan bo'lib qoldi. Uning ikkita asosiy muammosi bor:

1. Lingvistik - u til birligini tahlil qilishni o'z ichiga oladi.
2. Metodik — o'rganilayotgan tilga xos milliy madaniy mazmun birliklarini joriy qilish, mustahkamlash va faollashtirish usullarini o'z ichiga oladi.

1990-yillarda madaniyatshunoslik mintaqashunoslikdan ajralib metodologiya predmeti sifatida o'rganilayotgan til mamlakati haqidagi ma'lumotlar hisoblanadi. Shu asosda metodologiya degan yangi fan shakllanadi. Bu madaniyat va tilning tarixiy jarayonidagi munosabati va ta'sirini o'rganadigan murakkab fan. Uning predmeti - moddiy va ma'naviy madaniyat, ya'ni, dunyo rasmining barcha yaratuvchilari. Bu fan o'rganadigan fanlar to'xtatiga nutq odobi, nutqiy xulq-atvor, til va madaniyatning ta'siri, madaniyat birligi sifatidagi matn kiradi.

Yaqindagilardan kelib chiqib, quyidagi xulosaga kelish mumkin: til o'rganish metodikasi o'z rivojlanishida ko'plab ilmiy faullarga ega. Ular uning mazmunini boyitadi va ushbu pedagogika fanining asosiy talab qiladi.

Chet tilni o'qitishda motivatsiyaning o'rni

Faoliyatning bajarilishi va uning natijalari shaxsning talablari, istiqbol va motivatsiyasiga bog'liq. Motivatsiyaning o'zi ma'lum bir maqsadga erishish uchun vosita va usullarni tanlash va ulardan foydalanish orqali maqsadli faoliyatga qaratilgan. I.A.Zimnyayaning fikricha, motivatsiya insonning har qanday faoliyatini (mehnat, muloqot yoki o'rganish) boshlovchi mexanizmdir. Motivatsiya uning aniq, real va hisobchama-bosqich yakuniy yutuqlari bilan qo'llab-quvvatlanadi va rag'batlantiriladi.

Har bir darsning motivatsion muammosi mavjud bo'lib, darsliklarda darsning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda darsni takomillashtirish va qiziqarli qilish yo'llari mavjud. Ular orasida chet tilini o'qitish motivatsiyasi eng muhim muammolardan biri bo'lib qolmoqda.

men tarjimon bo'lgan, chunki bu juda yaxshi maoshli ish, shu ish tushirish ota-onamga yordam bera olaman, oilamni boqib, yetarlicha yashay olaman.

Keling, ushbu turdagi motivatsiyaning misollarini ko'rib chiqaylik.

1. - Chet tilini yoqirmayman, lekin ota-onam kerak, deydi. Chunki ular chet tilini o'z vaqtida yaxshi o'rganmaganliklaridan juda afsusdandir.

Ular yo'l qo'yg'an xatoni takrorlamasligimni xohlashadi.

2. - Chet tilini yoqirmayman, lekin uni o'rganishim kerak, chunki men tarjimon hamkasblarim orasida yetakchi bo'lishim kerak. Agar ular motivatsiyaning asosiy turlari haqida gapiradigan bo'lsak, psixolog S. Grigoryan ichki motivatsiyani aniqlashga katta hissa qo'shganini ta'kidlash kerak. U ichki motivatsiyani quyidagi turlarga ajratadi:

1. Kommunikativ motivatsiya
2. Lingvistik motivatsiya
3. Instrumental yoki instrumental motivatsiya

Avvalo, kommunikativ motivatsiya ichki motivatsiyaning asosiy turi hisoblanadi, chunki muloqot, ya'ni teskari aloqa

bu chet tilini o'rganishda eng zarur narsa. Talaba uchun o'rganayotgan tilda do'sti bilan gaplashishi, uning har tomonlama rivojlanishi, o'qishi, do'stiga shu tilda xat yozishi muloqotga asoslanadi. Ammo talabaning bunday qiziqishi bo'lsa ham, bu turdagi motivatsiyani saqlab qolish muhimdir oddiy ish emas. Sababli. Ona tiliga nisbatan chet tili bu muloqotda sun'iy tildir. Chunki chet tili muloqotda ona tili bilan raqobatlasha olmaydi. Chunki til o'rganayotgan universitet bitiruvchilari do'stlari bilan muloqot qilish uchun o'rganayotgan chet tilidan foydalanmaydi. Masalan: sinfga boshqa maktabdan yangi o'quvchi keldi.

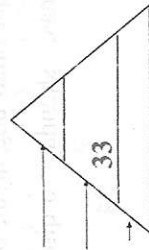
talaba u bilan tanishishni va uning ismi, qiziqishlari, yutuqlari va boshqalar haqida so'rashni xohlashadi. Shunday qilib, suhbat va muloqotning normal holati yaratiladi. Bu hozirgi suhbatdagi asosiy soxta motivatsiyani chet tili hisoblanadi. Chunki yangi talaba chet ellik emas. Uning uchun ham chet tilini o'rganayotgan o'quvchiga kundalik muloqotda chet tilida gapirsa, sovg'a qilaman, desangiz ham, bunday muloqot mumkin. Shuning uchun dars davomida chet tilida ko'p suhbat qilishga harakat qilish kerak. Shunday bo'lsa, o'quvchilarning tafakkuri, dars davomida o'ynash ham chet tilida muloqot qilishga imkoniyat beradi va yakuniy muvaffaqiyatga olib keladi.

4. Bugungi o'qitishda o'qituvchi o'quvchilarga o'rganayotgan tilning muhimligini tushuntirib, ularning faol bo'lish motivini uyg'otishi zarur.

5. Bajariladigan vazifani real hayotga yaqinlashtirishi kerak.

6. O'quvchilarga topshiriq berishdan oldin o'qituvchi uni qanday bajarishni alohida tushuntirishi kerak. Berilgan topshiriqni qanday bajarishni ko'rib chiqib, bu o'quvchilarning qiziqishini ham kamaytiradi. Chunki agar biz vazifani qanday bajarishni to'liq tushunmasangiz, uni bajarishingizga kafolat yo'q. Avvalo, topshiriqning turi va uni bajarish usuli aniq va aniq tushuntirilishi kerak: u yoziladimi, og'zaki bo'ladimi yoki o'qiladimi, o'qituvchi eng muhim narsani aytishi va uni tushunarli tilda tushuntirishi kerak. talabalarga, ilmiy tilda emas.

7. Dars to'g'ri tashkil etilgan va muloqotga ko'proq e'tibor beriladi. Darsning tuzilishi quyidagi tuzilishga amal qilishi kerak.

Practice (15 daqiqa)

Producing (25 daqiqa)

Dars davomida yangi mavzuni yuqorida ko'rsatilgandek tushuntirish faqat 5 daqiqa vaqtni oladi. Shundan so'ng, talabalar bilan mavzuni muhokama qilish uchun 15 daqiqa vaqt ajratish tavsiya etiladi. Qolgan 25 daqiqa vaqt esa o'quvchilar o'qitilayotgan mavzudan foydalanib, o'z ishlariga sarflaydigan va bu yaxshi natija beradi. Ya'ni, o'quvchilar darsning ko'p qismini muhokama subbatda o'tkazishi ularning muloqot qobiliyatini oshiradi.

O'quvchilarga o'sha o'quvchining yoshi va darajasiga qaratilgan topshiriqlar beriladi. Dars davomida o'qituvchi o'quvchilarni dunyoda bo'layotgan voqealar bilan bog'lab, ularni qiziqitirishi mumkin. A. Leontev "Bu shunchaki til o'rganish emas, u bilan yashash kerak", deydi va ya'ni tilni rivojlantirish kerak.

O'qituvchi darsni o'quvchilarga ma'lum faktlar bilan bog'lasa, dars albatta o'z maqsadiga erishadi. Ikkinchidan, darslarni bir-biriga bog'lab, bir fanni boshqa fan bilan bog'lash maqsadga muvofiqdir.

Talabaning kommunikativ motivatsiyasini saqlab qolish uchun darsni qanday tashkil qilish kerak? Hozirgi vaqtda tadqiqotchilar darsning qayturi bo'lishi kerakligi haqidagi savolga aniq javob topa olishmadi. Lekin ular har bir darsda qaysi mavzu yoritilmasin, muhokama uchun vaqt ajratilishi kerak, deb o'ylashadi.

Chet tili o'qituvchisining kasbiy rivojlanishi darsda turli usullardan foydalanishi, muhokamani rag'batlantirishi bilan isbotlanadi. Buning yordamida u har qanday mavzuni kommunikativ yo'nalishda tartibga soladi, oddiy narsalarni haqiqat bilan bog'laydi, muhokama qilish uchun vaziyat yaratadi. Bugina emas, shunday o'qituvchi sinfga kirishi bilanoq

chegaralarini chet tilida gapirishga harakat qiladi. U bir vaqtning o'zida chet tilni o'z yurtdagi til bilan taqqoslaydi.

Masalan, guruhning har bir a'zosi bajarilayotgan faoliyatda faol ishtirok etishi uchun ularning har biriga tegishli rollarni belgilash zarur. Buning uchun bajariladigan ishlar xususiyatiga ko'ra rollarga bo'linadi va har bir rollarning vazifalari tushuntiriladi. Quyida guruh ishlarida ishlatiladigan rollarning misollari keltirilgan.

1. Vaqt hisoblagichi. Belgilangan muddatda ishlarining bajarilishini hisoblaydi.

2. O'quvchi. Guruhga matn yoki savolni o'qiydigan kishi.

3. Kotib. Guruhning g'oyasi qog'ozga yoziladi.

4. Rahbar (rahbar). Guruhning barcha a'zolari ishtirok etayotganini ko'zdan tutib, ularning navbatma-navbat so'zlashini yoki savolga javob berishini ko'zdan tutib, ularning muvofiqligini taqqoslaydi.

5. Spiker. Guruh haqidagi fikrni sinfga olib boradi.

6. Ayg'oqchi. U boshqa guruhlar nima qilayotganini kuzatib boradi va boshqa guruhga xabar beradi.

Darsni qanday boshlash kerak? Darsning boshida o'qituvchi muloqot uchun talabalar bilan boshlanadi, ya'ni ob-havo yoki sinfdagi vaziyat va muhokama qilish o'qituvchining xayoliy harakatidir (masalan, o'qituvchi demazadan tashqariga qarab: "Yomg'ir yog'yapti, hamma issiq kiyim va ayabon bilan ketishmoqda. Men esa yomg'ir yog'ayotganda yurishni yaxshi ko'raman. Havo toza..." Bundan tashqari, o'qituvchi o'quvchidan savol rishi mumkin: "Siz bu ob-havoda nima qilishni yaxshi ko'rasiz?") Xuddi shu savolni boshqa o'quvchilarga berib, xuddi shunday vaziyatni yaratib,

Ta'lim maqsadi jamiyat talablariga mos bo'lishi, shuningdek, hozirgi va kelajakda ta'limning o'zgarishiga mos bo'lishi kerak. Ta'limning o'ziga xos sharoitida o'quvchilarning o'zlashtirishi uchun va vositalariga ta'sir qiladi.

Metodika o'qitishning quyidagi maqsadlarini belgilaydi:

Amaliy, umumiy ta'lim, ta'lim, rivojlanish. Jamiyatning talablariga nisbatan strategik (global) maqsad ham mavjuddir.

Strategik maqsadning talabi - o'qitish jarayonida ikkinchi til shaxsni shakllantirish. Suhbat jarayonida tildin vositasida tevarak-atrofdagi o'zbek (dunyo rasmini) tasvirlay olish, dunyoda qandaydir maqsadlarga erishish olish, deb qaraladi.

Inson o'ziga begona tilni olib yuradi. Biz ikkinchi til shaxsni o'zlashtirishni 3 darajada qayd etamiz.

1. Verbal-sistematik (tilda tizimini bilish va tushunish

turli intervyu vaziyatlarida foydalanish qobiliyati).

2. Kognitiv (dunyo rasmidagi tushunchalar, g'oyalarni, sahnalarni bilish).

3. Pragmatik (birovning maqsadlari, motivlari, faol faoliyat jarayonida qiziqish va baholarni amalga oshirish imkoniyatiga ega bo'lish).

Bu umumta'lim maktablarining boshlang'ich bosqichining maqsadlariga talabalarga boshlang'ich bosqichda til o'rgatish va ularni universitetga kirishga tayyorlash.

a) Metodikani ishlab chiqishda uning maqsadlari qatorida asosiy maqsad belgilash ko'plab kelishmovchiliklarga olib keldi. 18-19-asr boshlarida umumiy ta'lim asosiy maqsadlar qatoriga kiritildi. O'sha davrda chet tilni o'rganish o'quvchilarning ongi, qalbi va mantiqiy tafakkurini oshirish

asoslanadi, degan fikr bor edi. 19-asrning yarmida umumta'lim maqsadi chet tilini amaliy o'zlashtirishga bo'lgan e'tiborning asosiy maqsadi sifatida belgilandi.

19-asrda amaliy maqsad asosiy rol o'ynadi, bu esa til o'qitish maqsadini qayta ko'rib chiqishga turtki bo'ldi. Uning asosida amaliy kommunikativ, intensiv yondashuvlarini amalga oshiradigan talablar, yangi o'quv materiallari va ilovalari paydo bo'ldi.

Amaliy maqsad.

Ta'lim maqsadini ro'yobga chiqarish talabalarning o'ziga bog'liq talablaridir, bu umumiy bilimlarni (kitobdan ishlay olish, o'qishdan iborat mantiqiy va aniq ifodalay olish, o'rganish uchun zarur bo'lgan bilimlarni yoza olish, o'qitishning yangi texnologiyalaridan foydalanish va hokazo) egallash qobiliyatidir.

Amaliy maqsad - hozirgi metodologiyada muloqot.

Amaliy maqsad, balki chuqurroq ma'noni ham o'z ichiga oladi.

Amaliy maqsadlar amaliy va kommunikativ maqsadlar sinonimik maqsadlar sifatida taqdim etiladi. Biroq, bu maqsadning keng ma'nosi til o'rganishda xos shartlariga qarab farqlanadi va chet tilini o'rganishda amaliy maqsad o'rganish bosqichiga bog'liq. Filologiya

amaliy maqsad chet tilida gapirish va yozishni bilishdir. Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir.

Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir. Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir. Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir.

Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir. Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir. Amaliy maqsadning maqsadi chet tilida gapirish va yozishni bilishdir.

a) ma'ruzachi uchun dolzarb bo'lgan shaxsiy qiziqish sohasi mavzu (inson va uning shaxsiy hayoti, ishi, kasbi, ta'limi, ta'lim vaqti, qiziqishlari)

b) ijtimoiy va madaniy mavzular (inson va jamiyat, inson va siyosat, inson va fan, inson va san'at, inson va iqtisodiyot)

c) umumiy gumanitar muammolar mavzulari (inson va talabalar, insonning ma'raviy o'sishi)

d) kasbiy yo'naltirilganlik mavzulari (talaba ta'lim faoliyati sub'ekt sifatida, o'qituvchi ta'lim faoliyati sub'ekti sifatida, turli ta'lim tizimlaridagi pedagogik faoliyat, o'qitishning yangi texnologiyalari).

Kommunikativ niyat doirasida so'zlovchining o'z saqlash harakatini amalga oshirish. Niyat (lotincha intentio-niyat) - ong tafakkurning qaysidir ob'ektga yo'naltirilishi bo'lib, uning asosida istak intilish yotadi.

Quyidagilar niyatlar sifatida belgilanadi:

a) aloqa suhbat (muloqotda ishtirok etish, istak, e'tiborni jalb qilish, tanishish, minnatdorchilik bildirish, taklif qilish, kechirim so'rash boshqalar),

b) tartibga soluvchi (suhbatdoshning faoliyatiga javob berish uchun rozi ekanligingizni bildirish),

v) ma'lumotli (maqsad, sabablar shartlari, tushuntirishlar haqida so'rash va xabar berish),

Til vazifalari.

Uning yechimi talabalar tilidir. Bu fonetik, leksik va grammatik bilimlarni shakllantirish bo'lib, u Birdiktin dasturida taqdim etilgan ma'lumotlarga ega bo'lish va fonetika, ritmik-intonatsiya normalari,

fonografiya asosida tilni suhbat vositasi sifatida ishlatish usulini yaratadi. O'quvchilar o'rganayotgan tilning sintaksisi, so'z tuzilishi, morfologiyasi, yetti minggacha bo'lgan leksik minimumni o'z ichiga oladi. 11-sinf o'quvchisining darajasi 3000 so'z hajmi bilan

Ushabratilgan vazifalar.

Ushabratilgan vazifalar va u til turli vaziyatlarda ijtimoiy va madaniy ta'lim doirasida bo'yicha suhbat doirasida kommunikativ malakani shakllantirish jarayonida amalga oshiradi. O'quv jarayonida muhim vazifalar quyidagilardir: tinglash, gapirish, o'qish va yozish faoliyatini bajarish orqali hal

Umumiy ta'lim vazifasi.

Umumiy ta'lim vazifasi, lug'at, texnologik vositalar, o'qish uchun zarur belgilar va boshqalar, mantiqiy aniq o'yinlar va o'qish va boshqa faoliyatni amalga oshirish. Umumiy madaniy vazifa ijtimoiy madaniy kompetentsiyaning asosini tashkil etadi. O'quvchilarning o'zlarining bilim va mahoratini oshirish, o'zlarining bilim va mahoratini shakllantirish orqali amalga oshiriladi.

Professional topshiriq. Bu maktabda til darslarida o'quvchilarning kasbiy faoliyatini tanlashda, bilim va malakalarini oshirishda o'qituvchi qanday vazifalarni egallash bilan bog'liq deb qaraladi. Bu vazifa o'qituvchilarni tayyorlash, profilga yo'naltirilgan matnlarni o'qish va matnlarni qayta yaratish orqali amalga oshiriladi.

Umumiy ta'lim maqsadi.

Bu ta'limning maqsadi o'quvchilarning umumiy dunyoqarashini shakllantirish, umumiy madaniyatini yuksaltirish, lingvistik vositalar orqali

to'g'ridan-to'g'ri suhbatlar kabi harakatlar men tomonidan shartlanadi. Maqsadlarni yagona ko'rib chiqish o'qitishning biryozlamaligini yoritadi. Ta'lim maqsadlari ta'lim tizimining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Ular ta'lim mazmuni, shakli, usullari va vositalarini tanlashni undaydi.

• Chet tilini o'qitish mazmuni

Chet tilini o'qitishning maqsad va mazmuni: Chet tilini o'qitishning metodik tamoyillari (tamoyillari) va vositalari.

Maqsad:

- Chet tillarini o'rganish maqsadlari haqida umumiy tushuncha.
- Ta'lim maqsadi
- Ta'lim maqsadi
- Rivojlanish maqsadi
- Har bir darsning asosiy va ikkinchi darajali maqsadlari
- Ta'lim mazmuni metodikaning asosiy muammosidir

Lingvistik komponent

Psixologik komponent

Uslubiy komponent

Asosiy savollar va vazifalar:

Ta'lim maqsadi o'quv rejasi bilan belgilanadi.

Mashg'ulotlarning asosiy hujjati bo'lgan o'quv rejasida fanlarning nomlari va mavzulari, soatlar soni ko'rsatilgan. Mazkur hujjat darslik bilan solishtirish jarayonida kiritilgan o'zgartirish va qo'shimchalarning aksidir. Shuning uchun o'qituvchi o'z tarbiyaviy ishlarini shu dasturlar asosida rejalashtirishi va amalga oshirishi kerak. Dasturning asosiy va ikkinchi

darajali maqsadlarini farqlash kerak, chunki har bir dars asosiy va ikkinchi darajali maqsadlarga ega.

O'qituvchi asosiy va ikkinchi darajali maqsadlarning o'zaro bog'lanishini, ketma-ketligi va bog'liqligini aniq bilishi kerak.

Feelingning uchta asosiy turi mavjud:

- 1) ta'lim mazmuni bilan bog'liq (maqsadli)
- 2) ma'rifat
- 3) rivojlanish
- 4) qov maqsadlarining to'rt turi mavjud:
 - 1) tarbiyaviy
 - 2) rivojlanish
 - 3) ma'rifat
 - 4) amaliy

O'qitishning tarbiyaviy maqsadlari. Aksariyat talabalar ingliz tilini o'zlashtirish bilan o'rganishni boshlaydilar. Ular gapirganda ingliz tilini o'zlashtirishni va gapirishni xohlashadi. Dastlabki bosqichda bir necha so'z aytsa ham, u bundan mamnun. Ular salomlashish va xayrlashishni o'rganadilar, o'zlarining nomlarini bilishni xohlashadi. Bu vaqtda o'qituvchi ularni o'zlashtirishni, qo'llab-quvvatlashi va tilini rivojlantirishi kerak. Muloqot ikki tomonlama bo'lishi kerak, u tinglashni va so'rashni o'rgatadi. Madaniy muvozanlikka chet tili orqali erishish mumkin. "Inson - do'st, o'rtoq, birodardir" tamoyiliga asoslanib, o'qituvchi chiqarimaslik kerak.

Tarkibi: Ta'lim mazmuni o'qituvchi talabalarga o'rgatadigan barcha ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Bilimzki, bu o'qituvchi o'rganishi kerak bo'lgan bilimlarni o'z ichiga olgan tushunchadir. Tilshunoslik va nolingvistik fanlar mazmunida katta farq bor.

Til o'rgatishning asosiy maqsadi suhbatdir.

Tilni vaziyatlarda amaliy qo'llash qobiliyatini o'rnatish bo'lganligi sababli, mashg'ulot mazmunini quruq faoliyatning profson va predmetli tomonlarini amalga oshiradigan va yaratadigan quyidagi shartlar ko'rsatadi:

a) suhbat vositalari (fonetik, leksik, grammatik, o'lkashunoslik, o'lkashunoslikdan foydalanish qobiliyati);

b) suhbat jarayonida qaysi aloqa vositasi foydalanish kerakligini bilish;

c) o'qitish jarayonida shakllantiruvchi va so'zlashuv vositasi nima sifatida ishlatish imkoniyatini beradigan bilim va ko'nikmalarga ega bo'lish;

d) trening mazmuni amalga oshiriladigan soha, mavzu, suhbat vaziyatida ishtirok eta olish.

e) o'qitish mazmunining moddiy asosini tashkil etuvchi madaniy haqida bilimga ega bo'lish;

Ta'lim mazmuni barqaror emas. Va u davlat standarti va ta'lim dasturida asosida belgilanadi va u o'qitishning maqsadi va bosqichiga bog'liq.

Masalan, universitetning filologiya fakultetlarida o'qitish mazmuni filologiya bo'lmagan fakultetlarga qaraganda kengroq ko'rib chiqiladi. Birinchi holda tildan suhbat maqsadida foydalana bilish zarur bo'lgan ikkinchi holatda esa, tadqiqotni professional darajada olib borish va undan foydalanish zarurligi ko'rsatilgan. O'rta ta'lim joylarda tilda boshlang'ich darajada o'rganishga qaratilgan.

Shu asosda u maktabdan keyingi ta'lim jarayonida olgan bilimlaridan o'z ehtiyojlari uchun foydalanishga umid qiladi.

Ta'lim mazmuni bilan bog'liq asosiy metodologik muammolardan biri o'qitish ta'lim mazmuniga oid tamoyilni tanlashdir. Hozirgi vaqtda ta'limning maqsadlari va bosqichini hisobga olish mumkin.

Birinchi tamoyil: ta'lim maqsadiga erishish mazmuni zarur va yetarli, shartli o'zlashtirish uchun mo'ljallangan material belgilangan maqsadga erishilgan holatda yetarli bo'lishi kerak.

Ikkinchi tamoyil: ta'lim mazmuni o'zlashtirish uchun ochiq bo'lishi kerak. Talabanning dasturda belgilangan muddatda o'zlashtirishi lozim bo'lgan material hajmini oshirish yoki materialni oson emas, balki qiyinchilik bilan o'zlashtirish uning o'zlashtirishiga salbiy ta'sir qiladi va bu tamoyilning talabiga olib keladi. O'zlashtirish tushunchasida o'qituvchi va talaba o'zaro ta'lim berish shartli ekanligi ta'lim berishning maqsadli ekanligini bildiradi.

O'qitish mazmuni mantiqiy ravishda 3 ta kichik tizimda namoyon

a) o'qitish ob'ekti,

b) o'zlashtirish ob'ekti;

c) o'qitish natijasi (o'qitish, o'rganish, kompetentsiya).

Ta'lim (o'zlashtirish) ob'ekti: til bilish. Til fikridir, hissiy, istakni ifodalash shartli. Til fonetik, leksik va grammatik vositalar tizimidir. Til odamlar o'zaro aloqa vositasi bo'lib xizmat qiladi. Tilni o'zlashtirish tildan tashqari (lingvistik material)ni o'zlashtirish va suhbat jarayonida til vositalaridan foydalanishdir.

Til birliki (fonema, fonetik so'z, ko'ptakli, fonetik ibora), tilda ham bo'lishi mumkin (morfeva, so'z, ibora, gap).

Talabalar o'rganish bosqichi va kontingentiga qarab leksik, grammatik, fonetik va maqsadni aniqlash minimumlari mavjud. Tilni

o'zlashtirishning boshlang'ich) bosqichida o'qitish mazmuniga quyidagi kiradi:

Kepti grafik tomoni alifbo, grafika, orfografiya, o'qish qoidalarini o'rganishdir.

Kept talaffuzi - aniq talaffuz, tovushlarni tanib olish, to'g'ri intonatsiya.

Keptning leksik jihati - kundalik va ijtimoiy madaniy sohani qamrovchi leksik minimumdan foydalanish qobiliyati.

O'qitish (o'zlashtirish) ob'ekti: suhbat qobiliyatidir. Bu tilda yordamchi suhbatdoshning tarixiy shaklidir. U zamonaviy fanda 3 ma'noga bo'linadi:

- a) suhbat jarayoni
- b) fikrni ifodalash qobiliyati
- c) faoliyatning yozma yoki og'zaki natijalari.

Demak, o'quvchi va o'qituvchi til o'qitish mazmunini tashkil etuvchi 3 guruh hodisalar: til, nutq, fikr birgalikda ishlaydi.

"Gap suhbat jarayonida tilda yordamida yaratilgan usullar tuzilmalar masalasidir", deb ta'kidlagan (I. Zimnya; 1991). Shuning uchun suhbat jarayoni emas, balki suhbat jarayonida fikrni ifodalash usulidir. **Bunday yo'lning 3 turi mavjud:**

1. ichki nutq
2. tashqi nutq
3. tashqi yozma nutq

Ichki qopqoqning ham 3 turi mavjud:

1. ichidan gapirmoq
2. o'z ichki nutqi
3. ichki dasturlash

Hodisalar (mahorat) - ishlash natijasi avtomatik darajasiga yetgan holatni hisoblanadi. Chet tilini o'rgatish metodikasi bo'yicha mahoratni o'rganish jarayonida fonetik, leksik va grammatik qoidalar avtomatlashtirish deb izohlanadi. Fonetik mahorat - nutqning avtomatlashtirish me'yor nuqtai nazaridan leksik birlikni tanib olish, leksik-lingvistik me'yor nuqtai nazaridan leksik birlikni tanib olish, grammatik so'z, sintagma, gapni to'g'ri shakllantirish deb izohlanadi. O'rganish (o'zlashtirish) ob'ekti: ijodiy faoliyatdan (mahoratdan) foydalanish qobiliyati. Keptik faoliyat - suhbat jarayonida tilda yordamchi suhbatdoshning tarixiy shaklidir. U zamonaviy fanda 3 ma'noga bo'linadi:

- a) suhbat jarayoni
- b) fikrni ifodalash qobiliyati
- c) faoliyatning yozma yoki og'zaki natijalari.

Demak, o'quvchi va o'qituvchi til o'qitish mazmunini tashkil etuvchi 3 guruh hodisalar: til, nutq, fikr birgalikda ishlaydi.

"Gap suhbat jarayonida tilda yordamida yaratilgan usullar tuzilmalar masalasidir", deb ta'kidlagan (I. Zimnya; 1991). Shuning uchun suhbat jarayoni emas, balki suhbat jarayonida fikrni ifodalash usulidir. **Bunday yo'lning 3 turi mavjud:**

1. ichki nutq
2. tashqi nutq
3. tashqi yozma nutq

Ichki qopqoqning ham 3 turi mavjud:

1. ichidan gapirmoq
2. o'z ichki nutqi
3. ichki dasturlash

2. intervyuda qatnashganlar soniga ko'ra monolog; dialogik, polilogik;

3. intervyu maqsadi haqida ma'lumot beruvchi, ishonitruvchi, ko'ngilochar va boshqalar.

4. shartnomaga qarab, rasmiy (ish) va hayot (uy)ga bo'linadi.

Ushbu faoliyatni o'zlashtirish vositasi har xil turdagi mashq va bajarishdir. Aytish mumkin, bunday mashqlarni bajarish natijasi va qatnashg'ulotlarda qatnashish natijasi o'quvchilarning bilim (ko'nikma)ni oshirishidir.

Ijodiy qobiliyat - o'quvchining olgan bilim va qobiliyatlari asosida turli ijodiy faoliyatda ishtirok etish qobiliyatidir. Qobiliyat - og'li tushunchi tashabbuskorlik, mahsuldorlik, dinamizm tushuntiriladi. Biz og'li anglash deganda qandaydir harakatni tushunamiz.

Ijroda biz o'quvchining o'z bilim va qobiliyatidan o'z harakatini maqsadga erishish uchun foydalanish qobiliyatini belgilaymiz. Qobiliyatning mustaqilligi - bu faoliyatning bir turini boshqasiga o'tkazish qobiliyati. Qobiliyatning mahsuldorligi - bu faqat o'quv jarayonida o'rganilgan narsalarni aytish emas, balki olingan bilim va rivojlangan qobiliyatlardan samarali foydalana olish qat'iyatidir. Dinamizm esa subhatning o'ziga xos shartlari va maqsadiga qarab lingvistik birliklardan foydalanishi mumkin bo'lgan turli strategiyalarni topish qobiliyatidir.

Til o'rgatishda sirli qobiliyatni rivojlantirishning eng muhim maqsadlaridan biri o'quvchining qobiliyatni shakllantirish darajasidan boshlab sirli subhatda ishtirok etishidir.

Ta'lim ob'ekti: madaniyatlararo muloqot. Biz gaplashadigan tilni subhat vositasi sifatida ishlatishni hisobga olish uchun birliklarni bilish va ularidan mustaqil foydalana olish etarli emas. Shunday ekan, o'sha tilda

shahovchi kishi tevarak-atrofnii tasvirlay olishi, til madaniyatini tan olishi, ta'limning o'zlashtirish jarayonida qatnashganlar soniga ko'ra monolog; dialogik, polilogik;

Yuqoridagilardan kelib chiqib, ta'lim mazmumiga yana bir komponent qo'shiladi.

Madaniyatni kiritish zarurligi qayd etilgan.

Madaniyat so'zi turli xil ma'nolarga ega. Til o'qitishda madaniyatni ta'limiy faoliyatlar yig'indisi, ijtimoiy va ma'naviy hayotni bog'liqlik tushunchisi qatnashish natijasi o'quvchilarning bilim (ko'nikma)ni oshirishidir.

Subhat jarayonida til va jamiyat bir-biri bilan chambarchas bog'liq va ta'lim ob'ekti bo'ladi. Tilni madaniyatsiz tasavvur qila olmaymiz, u inson faoliyatining bir shakli va madaniyatning bir qismidir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, madaniyat ta'limning yagona ob'ekti sifatida qaratiladi.

O'rganilayotgan tildin madaniyati bilan tanishish orqali talabalarni madaniyatlararo kompetentsiyaga olib keladigan bilimlar, ko'nikma va qobiliyatlarga ega bo'lish, ya'ni turli milliy madaniyatlarining muloqot qobiliyatini tushuna oladi.

Chet tillarni o'qitish tamoyillari

Barcha fanlarni o'qitishda didaktik tamoyillardan foydalaniladi.

Zero, u darsning maqsadi, mazmuni va usullarini o'rganadi.

Ta'lim tamoyillarini 2 xilda ko'rib chiqish mumkin.

1. **Nazariy tamoyillar** - darsning har bir qismini nazariy jihatdan o'qitish va o'rganish.

2. **Amaliy tamoyillar** - nazariy rejada o'rganilgan hamma narsa, ya'ni talabalarni, qoidalarni, ko'rsatmalarni amaliy ishda qo'llash.

Darslarning xususiyatlariga qarab didaktik tamoyillar ishlatilgan. Chet tillarni o'qitish metodikasidagi didaktik tamoyillarga asoslanib, olimlar

quyidagi to'rtta asosiy tamoyilni keltirdilar. Ular umumiy didaktik, umumiy uslubiy, xususiy va maxsus tamoyillar edi. Bu tamoyillar o'qituvchi darsni to'g'ri va qiziqarli o'tkazishga yordam beradi. Bular orasida barcha tili darslarining eng muhim tamoyillariga eslatib o'tamiz. Ular:

1. Ta'lim jarayonida tarbiya tamoyili. Bu asosiy didaktik tamoyillardan biridir. Atoqli metodist L.M.Fridmanning fikricha, tamoyil dars davomida quyidagi ishlarni bajaradi.

1) Ta'lim jarayonida talabaning mustaqil ishi, ya'ni uning mustaqil bilim olishni rivojlantiradi. Talabalarining chet tilini o'rganishda motivatsiyasi dunyoni o'rganish bilan bog'liq. Talaba o'zini har tomondan shakllanayotgan shaxs sifatida ko'rish va o'zini har tomondan rivojlantirib borishi kerak.

2) O'rganilayotgan fan bo'yicha talabaning mustaqil ishi. O'qituvchi nafaqat o'quvchilarni o'rgatibgina qolmay, balki ularning bilim olishi ham yordam berishi kerak. Muallif o'qituvchi o'qitish jarayonining barcha jabhalarini o'z zimmasiga olmasdan, balki berilgan mavzu bo'yicha o'quvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatishi, qolganini esa o'quvchilarning mustaqil ishlariga qoldirishi kerakligini aytgan.

O'qituvchi o'z darsida ushbu tamoyildan foydalanishi uchun quyidagi talablarni bilishi kerak:

A. O'qitish va o'qitish jarayonida o'qituvchi yetakchi rolini bajaradigan tashkilotchi kabi his qilish. Shuningdek, talabalarining mustaqil o'qishlariga yordam berish.

B. O'qitiladigan fanni talabalarga qulay bo'lishi uchun barcha o'qitish usullaridan foydalanish.

O'quvchilarni o'z vataniga, tabiatiga muhabbat, har bir inson, xalq va millatni hurmat qilishga tarbiyalash.

O'quvchilarni madaniyatli gapirishga, o'zini madaniyatli qilishga qaratib olib borishga ta'lim, to'g'ri muloqot.

1. Kommunikativ orientatsiya tamoyili. Ta'lim jarayonida

Bu amaliy maqsadlarda qo'llaniladigan asosiy tamoyillardan biridir.

Bu tamoyil o'quvchilarni og'zaki (tinglash, gapirish) va yozma (o'qish, yozish) muloqot qilishga o'rgatadi. Dars davomida o'quvchilarning mustaqil rivojlantirish uchun qaysidir mavzu albatta beriladi.

Mavzu o'quvchilarning muloqot qilishiga yordam beradigan amaliy sohadir va bu o'quvchilarga o'qish, yozish va gapirishga yordam beradi.

Kommunikativ yo'nalish printsipi o'quv jarayonining barcha bosqichlarida qo'llaniladi. Ushbu tamoyildan darsda foydalanishda o'qituvchiga quyidagi talablar qo'yiladi:

A. O'qituvchi yangi so'zlar, iboralar yoki biror narsa bilan tanishtiradi, grammatik tuzilishdan o'tgandan so'ng, u bir xil mavzuga aloqador muloqot doirasini yaratadi.

B. Yangi materialni o'quvchi xotirasida uzoq vaqt saqlab qolish uchun bir necha marta takrorlaydi.

C. O'quvchilarni ko'proq og'zaki gapirishga undash kerak. Og'zaki muloqot zovchi va tinglovchining faol faoliyatidir.

D. Talabalarining muloqotini rivojlantirishga yordam berdi; qiziqarli, mazmunli, foydali muloqotni taqdim eta oladi, soha va vaziyatlar yaratadi.

3. Differensial va integrativ ta'lim tamoyili. O'qitish jarayonida muloqot turlari - og'zaki (tinglash va gapirish) va yozma (o'qish va yozish) muloqot turlari birligida qo'llaniladi. Gapirish, o'qish, yozish va gapirish bilan bog'liq.

Nutqning barcha turlarini bir butun sifatida ko'rib chiqsak, ularning o'quvchining kommunikativ sifatini rivojlantirish uchun ishlatiladi.

Ushbu tamoyildan foydalanish uchun o'qituvchiga quyidagi tavsiyalar berilgan:

A. O'qituvchi darsning katta qismini chet tilida o'tkazishi zarur. Talabalar o'qituvchini chet tilini biladigan odam sifatida qabul qilish kerak.

B. Talabalar chet tilida muloqot grammatikdir to'g'ri, ko'p qirrali va qiziqarli bo'lishga undash.

C. O'quvchilarni chet tilida o'qishga o'rgatish.

D. O'quvchilarning og'zaki nutqini rivojlantirish uchun yozma tilni foydalanishga o'rgatish.

4. Ona tilini hisobga olish tamoyili. Ona tili o'rganilganda axborotni tanlash, tashkil etish va yetkazib berishda hisobga olinadi. Ona tiliga qarab ikki darajada, ya'ni lingvistik va psixologik darajada ko'rib chiqiladi.

Tilshunoslik nuqtai nazaridan ona tili o'quvchilarga yangi lug'at so'zlarini o'rgatish, ularni to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatish, yanada grammatik mavzularni o'rgatish uchun ishlatiladi.

Psixologik darajada talabalar ijodiy faoliyati ko'nikmalarni takomillashtirish va rivojlantirishda ona tili e'tiborga olinadi.

5. Ong tamoyili. Bu tamoyil talabalarning bilish jarayonini ta'minlashga yordam beradi.

Ushbu tamoyil har qanday mavzuni o'rganish uchun shunday bo'lishi kerak, uning mazmunini tushunishga undaydi. Ushbu tamoyildan foydalanish uchun o'qituvchi quyidagi talablarga javob berishi kerak.

A. O'tish davrida istalgan mavzuni talaba uchun ochiq qilish kerak. Barcha usullaridan foydalanish;

B. Ko'p vaqt keraksiz va keraksiz ma'lumotlarga sarflanadigan vaqtning kamaytirilishi;

C. Talabalar uchun jadvallar, sxemalar va grammatika qoidalarini yordamida o'rganishga o'rgatish.

6. Faoliyat tamoyili. Chet tillarni o'qitish metodikasida faoliyatning barcha turli mavjud: intellektual, hissiy va tanqidiy faoliyat.

Intellektual faoliyat - bu tamoyil turli muhim, muammoli savollarga javob berishda, turli mazmundagi matnlarni o'qishda paydo bo'ladi va ta'minlaydi.

Hissiy faollik o'quvchilar bajargan ishdan qoniqish hosil qilganda, ularning o'zlarini qoniqtirishga yordam beradi.

Bunda o'quvchilarning ichki va tashqi faolligi rivojlanib, chet tilini tez o'rganishga yordam beradi. Agar o'quvchida o'rganilayotgan mavzuni qiziqish bo'lmasa, salbiy hissiyot paydo bo'ladi va o'quvchining o'ziga qiziqishi pasayadi. Bunda o'qituvchilarga quyidagi tavsiyalar beriladi.

A. O'quvchilarning intellektual faolligini oshirish uchun turli qiziqarli mavzularni topish.

B. Darsda faolligini oshirish uchun talabalarga individual va guruh topshiriqlar berish.

7. **Namoyishlilik tamoyili.** Psixolog B. V. Belyayev - ko'rgan tamoyilini yorqamchi tamoyil sifatida ko'rib chiqmaslik, balki chet til o'qitish metodikasida asosiy tamoyil sifatida ko'rish kerak, chunki o'qitishning amaliy maqsadiga ta'sir qiladi.

8. **Mavjudligi va darajasiga qarab (imkoniyat) tamoyili.** Ushbu tamoyil ta'lim jarayonining barcha bosqichlarida qo'llaniladi. O'qituvchi barcha usullarni qo'llagan holda har bir o'quv materialini o'quvchilarga taqdim etishi kerak. Shuningdek, berilgan materiallar talabanning ulushini qabul qilish qobiliyatiga asoslanishi kerak, chunki bir xil material bir kimsaga, talabalar eng yaxshi, ikkinchi o'rta va uchinchi kambaygan olishlari mumkin. Berilgan material o'quvchilarning qabul qilish imkoniyatlaridan oshsa, o'quvchilarning darsga bo'lgan ishtiroq pasayadi. Ushbu tamoyilni qo'llashda o'qituvchiga quyidagi takliflar beriladi:

A. Har qanday topshiriqlarning hajmi talabalarning qabul qilish qobiliyatidan yuqori bo'lmasligi kerak.

B. O'quvchilarning bilim darajasiga qarab (kuchli, o'rta, kuchli) topshiriqlar tuzish va ularning malakasini rivojlantirish.

C. Vazifalar mavjudligini va talabanning uy vazifalarini bajarish qobiliyatini aniqlash.

9. **Uzoq saqlash printsipti (prochnosti).** Chetda yangi o'rganilgan material, ya'ni leksik so'zlar, iboralar va grammatik tuzilmalar o'quvchilarga uzoq vaqt saqlanib qolishi uchun mavzuga oid ko'plab topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi. Buning uchun o'qituvchi mavzuga oid talabalarga uzoq vaqt davomida mavzuga oid ko'plab topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi. Buning uchun o'qituvchi mavzuga oid talabalarga uzoq vaqt davomida mavzuga oid ko'plab topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi.

10. **Individuallik tamoyili.** Chet tilini mukammal biladigan har bir talabani o'zining bilim darajasiga qarab o'qitish kerak. Buning uchun o'qituvchi talabani o'zining bilim darajasiga qarab o'qitish kerak. Buning uchun o'qituvchi talabani o'zining bilim darajasiga qarab o'qitish kerak.

11. **Uzoq vaqt saqlash printsipti (prochnosti).** Chetda yangi o'rganilgan material, ya'ni leksik so'zlar, iboralar va grammatik tuzilmalar o'quvchilarga uzoq vaqt saqlanib qolishi uchun mavzuga oid ko'plab topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi. Buning uchun o'qituvchi mavzuga oid talabalarga uzoq vaqt davomida mavzuga oid ko'plab topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi.

- o'quvchilarni mustaqil o'rganishga va materialni o'qishga va tuzishga o'rgatish;
- o'quvchilarga o'z fikrlarini taniqli iboralar yordamida ifodalash o'rgatish (ibora yoziladi);

Ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlar o'quvchilarni bilim darajasiga, sinfning xususiyatlariga, sinf, guruh, maktab, shahar mamlakat sharoitlariga qarab farqlanadi. Qolaversa, bu o'qituvchining zakovati, bilimi, ijodkorligi bilan bog'liq.

Dars maqsadini ona tiliga tarjima qilish kerak. Shundan kelib chiqqan ularning ma'lum bir mavzuda ingliz tilida so'zlashishga bo'lgan qiziqishini oshirishimiz mumkin. Masalan: "Bugun biz mashhur ingliz yozuvchisining hikoyasini o'qiyamiz" yoki "Biz ingliz tili rozi yoki rozi emasmi yo yo'qligini qanday aniqlashni o'rganamiz" yoki "Bugun biz hayvon mavzusida lotto o'ynaymiz" va hokazo. Bundan tashqari, o'qituvchining darsning maqsadi va uni amalga oshirish maqsadini diqqat bilan ko'rib chiqishi kerak. Darsning eng muhim qismi uning yakunidir.

O'quvchilarning darsdan o'rganganlarini ko'ra olishlari, mustaqil ishlashga amaliy va psixologik jihatdan tayyor bo'lishlari talab qilinadi. Dars oxirida "qanday so'zlarni o'rgandik?" ularni so'zlarni takrorlash yoki grammatik shaklni aytishga majbur qilmasdan, mashg'ulotlar o'yinlarni dars oxirida o'quvchilar charchashini hisobga olgan holda tugatgan ma'qul. O'quvchilar dars davomida o'z yutuqlarini his qiladilar va yoqimli his-tuyg'ularga ega bo'ladilar, bu esa ularni yanada bilim olishga undaydi.

Darsning mazmuni: Darsning mazmuni quyidagilarni o'z ichiga oladi:

Darsda ma'lumotnomalarning ahamiyati, dars maqsadiga erishish uchun qo'llaniladigan usullar haqida o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish va ularni o'qish uchun optimal o'quvchilarni materialni o'zlashtirishga o'rgatish uchun optimal

Darsda foydalanilgan misollar ushbu subbatdan parchalardir. Shuning uchun haqiqiy hayot men bilan bog'liq bo'lishi kerak. Ayrim hollarda "hajimai hol" mavzulari o'quvchilarni maktabning real voqe'ligidan ajratib qo'yadi.

O'quvchilar nutqi hayotiy tajribadan olingan bo'lsa, ularning o'qish motivatsiyasini oshiradi.

Darsda foydalanilgan namunalar va misollar o'quv va kognitiv maqsadlarda tanlangan, ular qo'shiqlardan, maqollardan, o'qilgan mavzularga ko'ra ma'ruza va maqollar to'plamidan iborat tanlab olinishi kerak.

O'quvchining ma'uliyati, ozodaligi, halolligi o'qish sharti sifatlarini ta'kidlash kerak.

O'quvchilarning faolligi - bu ularning gapirish, fikrlash, boshqacha qilib aytganda, bu nutq tashabbusi uchun ta'limdir.

O'qituvchi qanchalik faol bo'lsa, o'quvchi ham shunchalik faol bo'ladi.

Dars motivatsiyasi. Darsning motivatsiyasi talabalar chek tilini o'rganishda muvaffaqiyatga erishadi. Shundaygina talaba darsda qiziqish bilan qatnasha boshlaydi.

Bundan tashqari, topshiriladigan topshiriq o'quvchilarning saviyasiga mos va qulay bo'lishi kerak.

O'quvchilarning yutuqlarini bilish uchun baholash ham ahamiyatga ega. Baholar haqida gapirish nafaqat ball ko'rinishi baholashni, balki maqtash, rag'batlantirish, qo'llab-quvvatlash, ishoralar va tabassurnlar shaklida ham o'z ichiga oladi.

Shuningdek, nutqdagi intonatsiya o'quvchilarning motivatsiyasini ta'sir qiladi.

Darsda qo'llaniladigan turli xil stimullar. Dars haqiqat bilan bog'lanishi bo'lishi yoki xayoliy versiya yoki uning modeliga asoslangan bo'lishi kerak. Dars davomida ma'lumotlardan qo'shiq shaklida, hikoyalar orqali qo'shimcha ravishda musiqali qo'shiqlar va takrorlashlarda foydalanish mumkin. Bir qo'zg'atuvchini boshqa ogohlantiruvchi bilan almashtirish bo'lmaydi. Masalan, samarali tinglash ko'nikmalarini shakllantirish uchun o'qituvchining kassetali eshitirish o'rniga matnni o'qishi yoki audioeshitirishdan eshitilgan matnni qayta o'qishi samarasizdir.

Darsning tuzilishi va tashkil etilishi. Bu bizga ma'lum, odatdagi maktablarda dars 45 daqiqa, oliy o'quv yurtlarida 80 daqiqa davom etadi. Chet tili darsining tuzilishi shart-sharoitlarga moslashtirilishi kerak. Buning darsning tuzilishi darsning boshlanishi, asosiy qismi va yakuniy qismdan iborat bo'ladi. Kirish qismida ya'ni dars boshlanishi darsning tashkiliy qismi hisoblanadi va unda o'qituvchi o'quvchilar bilan salomlashishi yo'qlama qilishi, qisqa savol-javob qilishi va uyga vazifalarini so'rashi mumkin. Asosiy qismi eng muhim jarayonlardan biri bo'lib, o'qituvchi unda yangi mavzuni tushintirib, mavzu mohiyatini misollar bilan ochib beradi. Yakuniy qism o'z navbatida o'qituvchi tomonida o'quvchilarni baxolash va ularga uyga vazifalar berish qismi hisoblanadi.

Chet tili fanini o'qitishda innovatsion metodlarni qo'llash

Harbiy kunda ta'lim jarayonida innovatsion metodlar, innovatsion metodlar, pedagogik va axborot texnologiyalari o'quv jarayonida foydalanilgan bo'lgan qiziqish, e'tibor kundan kunga kuchayib bormoqda, o'qituvchi bo'lishining sabablaridan biri, shu vaqtgacha an'anaviy ta'limda o'qituvchi talabalarni faqat tayyor bilimlarini egallashga o'rgatilgan bo'lsa, innovatsion texnologiyalar ularni egallayotgan bilimlarini o'zlarini qidirib o'qituvchilarga, mustaqil o'rganib taxil qilishlariga, hatto xulosalarni ham o'zlarini keltirib chiqishlariga o'rgatadi.

Innovatsiya (inglizcha innovation) - yangilik kiritish, yangilikdir. Innovatsion texnologiyalar pedagogik jarayon hamda o'qituvchi va talaba faoliyatiga yangilik, o'zgarishlar kiritish bo'lib, uni amalga oshirishda innovatsion interaktiv metodlardan to'liq foydalaniladi.

Interaktiv metodlar bu jamoa bo'lib fikrlash deb yuritiladi, ya'ni pedagogik ta'sir etish usullari bo'lib ta'lim mazmunining tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu metodlarning o'ziga xosligi shundaki, ular faqat pedagogik o'quvchi-talabalarining birgalikda faoliyat ko'rsatishi orqali amalga oshiriladi.

Bunday pedagogik hamkorlik jarayoni o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, ularga quyidagilar kiradi:

O'quvchi-talabaning dars davomida befarq bo'lmalikka, mustaqil fikrlash, ijod etish va izlanishga majbure etishi;

O'quvchi-talabaning o'quv jarayonida bilimga bo'lgan qiziqishlarini ilmiy ravishda bo'lishini ta'minlashi;

Pedagog va o'quvchi-talabaning hamisha hamkorlikdagi faoliyatini kuchaytirishi.

Innovatsiya yangi ilmiy bilimlarni, qandaydir kashfiyotlarni, ixtirolarni

olishga qaratilgan tadqiqot faoliyatidan foydalanish orqali rivojlanadi. Bundan tashqari, innovatsiyalarning paydo bo'lishi loyihalash ishlarining natijasi bo'lishi mumkin, bunda mavjud ilmiy nazariyalar va tushunchalar asosida amaliy harakatlarni amalga oshirish imkoniyatini aks ettiruvchi instrumental va texnologik bilimlar rivojlanadi. Shunday qilib, innovatsion loyihalar yaratiladi, bu esa keyinchalik yangi texnologiyalarning paydo bo'lishiga olib keladi.

Innovatsiyalar ta'lim faoliyati jarayonida ham rivojlanadi. O'quv jarayonida talabalarning nazariy va amaliy bilimlari rivojlanadi, keyinchalik ular amaliy hayotning innovatsiyalar yaratish bilan bog'liq turli sohalarda qo'llanilishi mumkin.

Innovatsion ta'lim texnologiyalari uchta asosiy komponentga asoslanadi:

1. Zamonaviy, yaxshi tuzilgan tarkib, uning asosi tadbiqkorlik faoliyatining hozirgi voqealigiga javob beradigan kasbiy faoliyatdagi kompetentsiyadir. mazmuni zamonaviy aloqa vositalari orqali uzatiladigan turli multimedia materiallarini o'z ichiga oladi.

2. Zamonaviy, innovatsion o'qitish usullarini qo'llash. Bunday usullar bo'lajak mutaxassisning kompetensiyalarini rivojlantirishga, o'quvchilarni faol bilim va amaliy faoliyatga jalb etishga, bilish jarayonida tashabbuskorlikni namoyon etishga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Ta'lim dasturlarini passiv assimilyatsiya qilish istisno qilinadi.

3. Ta'lim jarayonida zamonaviy infratuzilmaning mavjudligi. O'qitishning yangi shakl va usullarini, xususan, masofaviy ta'limni qo'llashga yordam beradigan axborot, texnologik, tashkiliy va kommunikatsiya komponentlariga asoslanishi kerak. Ta'limda innovatsion

texnologiyalar o'qitishda muayyan yondashuvlarni qo'llash asosida amalga oshiriladi, ya'ni, yangi texnologiyalarni rivojlantirish uchun asos bo'lgan bilimlar va maqsadlarni o'z ichiga olgan tamoyillar.

Pedagogik sohadagi barcha innovatsiyalar jamiyat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining hozirgi bosqichiga qat'iy mos kelishga asoslanadi. Hozirgi vaqtda ular o'quvchilarning mustaqilligini rivojlantirishga, o'z-o'zini o'rganish va o'z-o'zini rivojlantirish qobiliyatlarini shakllantirishga, o'quv jarayonlarini mexanik ravishda emas, balki ongli ravishda o'zlashtirishga qaratilishi kerak.

Ta'lim sohasidagi innovatsion texnologiyalar doimiy ravishda rivojlanib, ularning turlari kengayib bormoqda. Quyidagi asosiy texnologiyalar guruhlarini ajratish mumkin:

1. Mavzuni o'rganish sohasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yoki AKT. Ushbu texnologiyalardan foydalanish axborot faoliyatining rivojlanishi va hayotning barcha sohalarida axborot vositalarini faol joriy etish bilan bog'liq. Bunday texnologiyalar talabalar o'qitishini axborotlashtirishga qaratilgan. Ta'lim dasturlari informatika, axborot jarayonlari va AKTni o'rganishga qaratilgan yangi fanlarni o'z ichiga oladi. Professor-o'qituvchilar va talabalarning axborot madaniyatini oshirishga yordam berish uchun o'quv jarayoni ham faol ravishda axborotlashtirilmoqda;

2. Shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar. Ushbu texnologiyalar shaxsni o'qitish va tarbiyalashda ustuvor o'rinda qo'yishga qaratilgan. Buning ta'lim jarayoni shaxsning individualligi va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda, shaxsni rivojlantirishga qaratilgan.

3. O'quv jarayonini axborot-tahliliy ta'minlash. Ushbu guruh

texnologiyalaridan foydalanish har bir o'quvchi, sinf, parallel, muassasasining rivojlanishini tadqiq qilish va ularni adekvat baholashga qaratilgan;

4. Intellektual rivojlanish monitoringi. Texnologiyalar grafiklarini foydalanishga, test tizimiga, yangi baholash usullariga asoslangan bo'lsa, ular individual o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini va umumiy o'zgarish sifatini kuzatish imkonini beradi;

5. Ta'lim texnologiyalari. O'quv jarayonini tarbiyadan ajratib bo'lmaydi. Shu sababli, shaxsni, uning asosiy fazilatlarini rivojlantirish uchun yangi usullari joriy etilmoqda;

6. Didaktik texnologiyalar. Ular ta'lim muassasasi rivojlanishining asosiy omili hisoblanadi. Bunday texnologiyalar an'anaviy va innovatsion texnologiyalardan foydalanishni o'z ichiga olgan texnika va vositalar majmuasiga asoslanadi: o'quv adabiyotlari bilan mustaqil ishlov, audiovizual, multimedia, tabaqalashtirilgan o'qitish usullari foydalanish.

Ta'limdagi innovatsion texnologiyalar ta'limni tartibga solish va o'zgarish to'g'ri yo'nalishga yo'naltirish imkonini beradi. Odamlar har doim nomalum va yangi narsalardan qo'rqib ketishgan, ular har qanday o'zgarishlarga salbiy munosabatda bo'lishgan. Ommaviy ongda mavjud bo'lgan, odatiy turmush tarziga ta'sir qiladigan stereotiplar og'ir hodisalarga olib keladi, ta'limning barcha turlarini yangilashga to'sqinlik qiladi. Odamlarning zamonaviy ta'limdagi yangiliklarni qabul qilish istamasligining sababi qulaylik, xavfsizlik va o'zini o'zi tasdiqlash uchun hayotiy ehtiyojlarni blokirovka qilishdadir. Hamma ham nazariyani qayta o'rganishga, imtihon topshirishga, fikrini o'zgartirishga, shaxsiy vaqt va

tayyor emas. Yangilash jarayoni boshlangandan so'ng, uni faqat usullar yordamida to'xtatishimiz mumkin.

Hunda boshlangan o'zgarishlarning samaradorligini tekshirishning usullari quyidagilardir:

1. Ta'lim tizimidagi innovatsiyalarni baholash usullari. Ta'lim jarayoniga innovatsiyalarni hajmli kiritish imkoniyati beriladi. Alohida maktab, universitet, ta'lim muassasasi tanlab olinadi va usullarida tajriba o'tkaziladi.

2. "Aloq bo'lak joylashtirish usuli". Bu alohida yangi innovatsion usulni joriy etishni nazarda tutadi.

3. "Aloq bo'lak" usuli. Uzoq vaqt davomida olingan natijalarni baholashni nazarda tutadi. Ta'limdagi innovatsion texnologiyalar turli sabablarga ko'ra qabul qilinmaydi.

4. **Udkorlik to'sig'i**. Eski dasturlar bo'yicha ishlashga odatlangan o'qituvchilar hech narsani o'zgartirishni, o'rganishni va rivojlanishni istamaydilar. Ular ta'lim tizimidagi barcha yangiliklarga dushman.

5. **Muvofiqlik**. Moslashuvchanlik, rivojlanishni istamaslik, o'qituvchilarning ko'ziga qora qo'y kabi ko'rinishdan qo'rqish, kulgili bo'lmishi tufayli o'qituvchilar g'ayrioddiy pedagogik qarorlar qabul qilishdan bosh tortadilar.

6. **Shaxsiy tashvish**. O'ziga ishonch, qobiliyat, kuch, o'zini past baho, o'z mulohazalarini ochiq aytishdan qo'rqish tufayli ko'plab o'qituvchilar ta'lim muassasasidagi har qanday o'zgarishlarga oxirgi imkoniyatgacha qarshilik ko'rsatishadi.

7. **Uzr**. Qadimgi maktab o'qituvchilari o'z mulohazalarini yagona, yakuniy, qayta ko'rib chiqilmaydigan deb bilishadi. Ular

yangi bilim va ko'nikmalarni egallashga intilmaydilar, zamonaviy muassasalaridagi yangi tendentsiyalarga salbiy munosabatda bo'lishadi.

Innovatsion xulq-atvor moslashishni anglatmaydi, u o'z shaxsiylik shakllantirishni, o'zini o'zi rivojlantirishni nazarda tutadi. O'qituvchi innovatsion ta'lim barkamol shaxsni tarbiyalash usuli ekanligini tushunishi kerak. "Tayyor shablonlar" unga mos kelmaydi, doimiy ravishda intellektual darajasini oshirish muhimdir.

Ta'limdagi innovatsiyalar bir necha tarkibiy qismlardan iborat tizim nazarda tutadi:

- o'quv maqsadlari;
- ta'lim mazmuni;
- motivatsiya va o'qitish vositalari;
- jarayon ishtirokchilari (talabalar, o'qituvchilar);
- ishlash natijalari.

Xulosa o'rinda shuni ta'kidlash joizki, axborot-kommunikatsion texnologiyalari bolalar bog'chalari, maktablar, akademiyalar universitetlarda odatiy holga aylandi.

Jamiyatning jadal rivojlanishi ta'lim jarayonining texnologiyalari va usullarini o'zgartirish zarurligini taqozo etmoqda. Ta'lim muassasalarining bitiruvchilari o'zgaruvchan zamonaviy tendentsiyalarga tayyor bo'lishi kerak. Shu bois ta'limda individual yondashuv, harakatchanlik va masofaviylikka yo'naltirilgan texnologiyalarni joriy etish zarur va muqarrar ko'rinadi.

TA'LIMGA IXTISOSLASHMAGAN OLIY TA'LIM

TA'LIM MUASSASALARIDA CHET TILI O'QITISHNING MAQSADI

Har bir davrning dolzarb masalalaridan biri xorijiy tillarni o'qitish bo'yida yosh avlodni ona-Vatanga muhabbat va sadoqat, milliy g'urur, ta'lim olishda doq va ma'naviyat, qadimiy va boy merosimizga iftixor tuyg'usi, ta'lim va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashdir. Jahon ta'lim tizimidagi tub islohotlar talabalarning chet tillarni mukammal o'rganishlari, ta'lim sohalarda chet tilini bilgan holda o'zlarini namoyon eta olishlari bilan zarur shart-sharoit yaratib berish, ularning xorijiy tilda og'zaki va yozma nutqlarini rivojlantirish muammolarini ilgari surmoqda.

Ta'lim oluvchilarning chet tilida fikr yuritish, erkin nutqni amalga oshirish olish qobiliyatlarini rivojlantirish, intellektual faoliyatini shakllantirish, ularning tayyorgarligini baholash masalalari bilan YUNESKO, YUNISEF, Yevropa Universitetlari Assotsiyatsiyasi, Oliy Ta'lim Sifatini Ta'minlash Yevropa Tarmog'i kabi tashkilotlar shug'ullanmoqda.

Hu masalaning umumiy tendensiyalarda rivojlanishi zamonaviylik va yosh avlodda chet tiliga oid malakalarning shakllanishida katta ahamiyat ko'chirib, zamonaviy tarbiya muammolari bilan bog'liq holda talabalarning ijodiy qobiliyatlarini oshirishga xizmat qilmoqda.

Respublikamiz ta'lim tizimini isloh qilishda xorijiy tajribalarga mos kelgan xalqaro standartlarga mos keluvchi o'quv dasturlari bilan muvofiqlashtirish oliy pedagogika ta'lim tizimini takomillashtirishga asos bo'ldi. O'zbekiston sharoitida milliy mintalitetimiz, urf-odatlarimizni muvofiqlashtirishda ta'lim sifatini ta'lim sifatini tubdan isloh qilish davr talabidir.

Bu borada 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasida rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakat strategiyasida mamlakatimizda "...ta'lim va o'qitish sifatini baholashning xalqaro standartlarini joriy qilish asosida oliy ta'lim muassasalarining faoliyatining sifati hamda samaradorligini oshirish, ilmiy tadqiqot va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish, ilmiy va innovatsion yutuqlarni amaliyotga joriy qilishning samarali mexanizmlarini yaratish...", kadrlar tayyorlashning sifat darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, har bir oliy ta'lim muassasasi jahonning yetakchi ilmiy-ta'lim muassasalari bilan yaqin hamkorlik aloqalari o'rnatishi va talabalarining kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish, yoshlar auditoriyasi bilan ish olib borishda interfaol usullardan samarali foydalanish, ularga chet tildan sifatli ta'lim bera olish bo'yicha oliy ta'lim darajasini namunalari bosqichga olib chiqish va tubdan takomillashtirish asosiy vazifalar sifatida belgilandi.

Shu bois respublikamiz oliy ta'lim tizimida bo'lajak kadrlarni ishlab chiqarish va ilmiy maqsadlar uchun zarur bo'lgan axborotni topish jarayonida mutaxassislik bo'yicha original adabiyotni o'qish, xorijiy tildagi og'zaki muloqotda ishtirok etish ko'nikmasini shakllantirish maqsadida chet tili darslari o'tilmoqda.

Har bir mustaqil O'zbekiston Respublikasi fuqarosi o'z kasbiga oid chet tildagi adabiyotlarning asl nusxasini o'qiy olishi, o'qilgan matnini tushunishi va uni o'z kasbida qo'llay olishi lozim. Bundan tashqari, u berilgan mavzuda suhbatdoshi bilan chet tilida erkin fikr almasha olishi kerak. Zero, chet tillarini o'rganish bugungi globallashgan davr talabidir.

Yurtimizda ham mustaqillik sharofati bilan chet tillar o'qitilishiga ahamiyat berilmoqda. Minglab chet tili o'qituvchilari tayyorlanganligi, kadrlarning ona vatanimizda va xorijda malaka oshirishlari uchun barcha sharoitlar yaratib berilganligi, ingliz, nemis, rus va boshqa chet tillari bo'yicha multimediyada darsliklari, ingliz tilini o'rganish uchun elektron resurslar tayyorlanganligi, ta'lim muassasalarida ommaviy lingafon xonalarning tashkil etilganligi yuqoridagilarning yaqqol isbotidir. Yosh avlodni chet tillarda o'qitish hamda shu tillarda erkin so'zlasha olish mutaxassislarini tayyorlashni takomillashtirish negizida, chet tillarini o'qitish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish asosiy maqsad qilib qo'yildi.

Mashhur nemis olimi **Y. V. fon Gyote** aytganidek: **"Kim chet tillarni bilmasa, u o'z tilini ham bilmaydi"**. Shu sababdan nafaqat chet tili mutaxassislari, balki tilga ixtisoslashmagan oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan barcha bo'lajak kadrlar chet tillarini o'rganib, ularda erkin fikr almasha olish g'oyat muhim vazifalardan sanaladi. Xalqimizda ham bir maqol bor: **"Til bilgan el biladi"**. Haqiqatdan ham, xorijiy tili bilgan kishi ko'p tomonlama imkoniyat va ustunliklarga ega bo'ladi. Bugungi kunda kadrlar oldiga qo'yiladigan asosiy talablardan biri chet tillarini mukammal bilishidir.

Barcha sohalarida mutaxassislar tayyorlash jarayonlarida ta'lim tizimini ustuvorligini, jumladan, chet tillarini o'qitishning yangi texnologiyalari mexanizmlarini joriy etishni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi. Zero, xalqparvarlik aloqa, ma'naviy va boshqa muloqotlar til orqali namoyon bo'ladi.

Dunyoda tillarga ixtisoslashmagan oliy ta'lim muassasalarida talabalariga chet tillarni o'rgatish bo'yicha quyidagi ustuvor yo'nalishlar tadqiqotlar olib borilmoqda: Umumiyevropa CEFR talablari asosida talabalarga chet tillarni o'rgatishning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish; o'qitish mazmuni, ta'lim texnologiyalari, nazorat obyektivligini kuchaytirish, auditoriya va auditoriyadan tashqari mustaqil ta'limni tashkil qilish.

Chet tilini o'qitish maqsadlari jamiyat talabi, ijtimoiy buyurtma sharoiti, siyosatidan kelib chiqqan holda belgilanadi. Chet tili o'qitish maqsadlari jamiyat taraqqiyotigava rivojlanishiga bog'liq. Oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'qitish o'z maqsadlariga ega, chet tilidan ta'lim berayotgan barcha murabbiylar, albatta, uni oldindan aniqlab olinmog'dankor. Zero, olimlar O. Hoshimov va I. Yoqubov "Ingliz tili o'qitish metodikasi" kitobida aytganidek, chet tili o'qitish maqsadlari o'qitish mazmunini, vositasini, metodlarini, tamoyillarini aniqlaydi".

Oliy o'quv yurtlarida ingliz tili o'rgatishini maqsad va vazifalari hisobga olingan holda, ularni 2 guruhga ajratish mumkin:

1. Chet tili – ingliz tili bo'yicha mutaxassis tayyorlovchi universitet institut, fakultetlar.

2. Chet tili – ingliz tili bo'yicha mutaxassis tayyorlamaydigan nofilologik ta'lim muassasalari.

Bu 2 guruhda ingliz tili o'qitish maqsadlari turlicha bo'lib, *birinchi* guruhdagi oliy o'quv yurtlarida ingliz tilidan mutaxassis tayyorlanishi sababli ingliz tili chuqur har tomonlama mukammal, ham nazariy, ham amaliy o'rgatiladi. *Ikkinchi* guruhdagi, ya'ni nofilologik ta'lim muassasalarida esa ingliz tili bo'yicha kompleks maqsad ko'zda tutiladi.

Talaba ingliz tilidan umumta'lim olib, yana mutaxassisligi bo'yicha ingliz tilini kelajakda o'z ish faoliyatida qo'llashga o'rgatish maqsadi bilan, Kasbi bo'yicha qisman muloqot qilish, mutaxassisligiga oid bilimni o'rganib, matnlarni o'qib tarjima qilishga o'rgatiladi.

Oliy ta'lim muassasalarida chet tillar o'qitish o'z oldiga

- 1) amaliy yoki kommunikativ,
- 2) umumta'lim berish,
- 3) tarbiyalash,
- 4) hosil qilingan malaka va ko'nikmalarni boshqa maqsadlarda tatbiqlashni, ya'ni rivojlantirish maqsadlarini qo'yadi. Umumta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi maqsadlar kommunikativ maqsadni amalga oshirishda sodir bo'ladi.

Bu 4 ta maqsadlarni kengroq ko'rib chiqamiz:

1. Kommunikativ (amaliy) maqsad: Bu maqsad orqali talabalarda ingliz tili materiallari bo'yicha malaka, ko'nikma hosil qilinadi. Talabalar leksik, grammatik talaffuz materiallarini nutqda o'zlarida mustaqil qo'llay olishlari kerak. Inglizcha og'zaki nutq, o'qish, yozuv ko'nikmalari hosil qilinadi.

2. Umumta'limiy maqsadi: Bu maqsad orqali o'quvchilarning tafakkurini yanada o'stirish, ingliz tilidan ma'lumot olish va berish, ingliz tilini yanada chuqurroq anglab olish, ingliz tili haqidagi yangi bilimlar hamda tili o'rganilayotgan mamlakat xalqining tarixi, adabiyoti va madaniyati haqida tushuncha va ma'lumotlar olish hisobiga talaba o'quvchilar dunyoqarashini kengaytirish tushuniladi. Talabalarining anglash, fikrlashini o'stirish, dunyoqarashini kengaytirish chet tili hisobiga yoki ingliz tilida bo'ladi.

3. **Tarbiyaviy maqsad:** Bu maqsad chet tili - ingliz tili darsida baynalminal, axloq va estetik tarbiya berish hamda mehnatga munosabatlarni tarbiyalashni ko'zda tutadi. Albatta, bular ingliz tili - materiallari orqali inglizcha nutq mavzusini, inglizcha matnlar mazmunini tahlil qilish orqali amalga oshiriladi.

4. **Rivojlantiruvchi maqsad:** Bu maqsad o'quvchi, talabalarni shaxsan bilish o'rganish, o'rgatish yo'l-yo'riqlarini belgilab beradi. U til faktlarini tahlil qilish, umumlashtirish, mustaqil xulosa chiqarish, tinglash, nutq, harakat malakalarini rivojlantiradi. U tasavvur qilish, nutq vaziyatini tuzish orqali o'rgatishni, nutqda mantiqiy bog'liqlik bo'lishini, mustaqil fikr qila olishni, so'zlar manosini fahmlab topishni, lug'at, qo'llanmalar bilan mustaqil ishlashni hamda fakultativ mashg'ulotlarga, simfdan tashqari ishlarga mustaqil tayyorlanishni, ularni o'tkazishni rivojlantiradi. Yuqoridagi to'rtga maqsad doimo bir-birini to'ldirib turadi, bir-biri bilan aloqada bo'ladi. Har bir darsda o'rgatiladigan, qaytariladigan inglizcha til materiallari, nutq faoliyatlari orqali shu to'rtta maqsadlar amalga oshirilishi kerak.

Talabalar oliy ta'lim muassasasini tugatayotganlarida inglizcha fikrni og'zaki, yozma qabul qila olishi, tushunaolishi va og'zaki, yozma ravishda bayon qila olishi talabqilinadi. Tillarga ixtisoslashmagan oliy ta'lim muassasalarida dars soatlarining soni shu muassasalarga oid dasturlarda beriladi. Nofillologik ta'lim muassasalarda chet tillari maxsus dastur vadarsliklar asosida o'qitiladi. Bunday ingliz tili maxsus nofilologik ta'lim muassasalarimiz uchun hali dastur va darsliklar ishlab chiqilmaganligi uchun o'zbek tilida o'qitiladigan bunday ta'lim muassasalarida

o'qituvchilar o'zlari yo'nalishning xususiyatini hisobga olib, turli xil darsliklar, qo'llanmalarni tanlab foydalanmoqdalar.

O'qitish mazmuni metodikaning muhim masalalaridan biridir. Hozirgi davrda tillarga ixtisoslashmagan oliy ta'lim muassasalarida chet tili o'qitish mazmuni deganda: talabalar oladigan tarbiyaning maqsad va vazifalari bilan aniqlanadigan bilimlar, materiallar, mashqlar va ko'nikmalar xususiyatidamda hajmi tushuniladi. O'quv predmetning mazmunini belgilashda asosan 2 ta umumiy talabni va ularning bir-biriga bog'liqligini esdan chiqarmaslik kerak:

- 1) tanlangan o'qitish mazmunini oldimizga qo'ygan maqsadimizga erishish yoki erisha olmasligimiz talabi;
- 2) shu bizning aniq, sharoitimizda tanlangan o'qitish mazmunining talabalar tomonidan o'zlashtirish yoki o'zlashtira olmaslik talabi. Bu 2 talabni hisobga olib chet tili o'qitish predmetining mazmunini belgilash mumkin. Oliy ta'lim chet tillar dasturi loyihasida ingliz tili o'qitish mazmuni belgilab ko'rsatiladi. Har bir chet tili o'qituvchisi o'z ishini shu dastur asosida tashkil qilishga majburdir. O' Hoshimov va I. Yoqubov hozirgi davrda chet tilini o'qitish metodikasi predmetining mazmuniga quyidagilarni kiritadi.

1. Mavzu: (tematika) og'zaki nutq va o'qish mavzulari.

2. Til materiallari (fonetika, leksika, grammatika.)

3. Leksik, grammatik, orfografik, talaffuz ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirish;

4. Nutq malakalari (tinglab tushunish, gapirish, o'qish, yozuv malakalari)ni shakllantirish, o'rgatish, o'zlashtirish.

5. Ingliz tilining ustida ishlaganda qo'shimcha adabiyotlar bilan ishlash ko'nikmalarini o'rgatish.

Mavzuga asosan matnlar tanlanadi. Nutq malakalarini, faoliyatni egallash chet tili o'qitish amaliy maqsadining mazmunidir. Chet tili o'qitish mazmuni chet tilidan nimalarni va nimalarga o'rgatish savollariga javob beradi.

Hozirgi paytda oliy ta'lim muassasasi uchun chet tillari (ingliz, nemis, fransuz) bo'yicha til materiallari tanlab olingan. To'g'ri tanlangan mazmun maqsadga erishishda katta yordam beradi. Mazmuni tanlashda o'qitish maqsadi hisobga olinadi hamda u yetakchilik qiladi. Mazmun tanlanganda til materiallari bilan birga nutq namunalari ham tanlanadi. Ular nutqni o'rgatishda asos bo'ladi. Mazmuni tanlashda o'qitish, o'rgatishni metodik tashkil qilish hisobga olinadi. O'qitish mazmuni, o'qitishning shart-sharoitlari bilan bog'liqdir. Chet tili o'qitish maqsadi o'qitish mazmunining hajmi ham ta'sir etadi.

Hozirgi davrda chet tili o'qitishni tubdan o'zgartirishni ko'zda tutadi. Uning quyidagi 3 ta talabi bor.

1. Chet tili o'qitish ilmiy saviyasini va amaliy o'qitishda bo'lishni oshirish;

2. Chet tili predmetining tarbiyaviy tomonini kuchaytirish;

3. Chet tili o'qitish predmetini mustaqil egallash.

Birinchi talab 2 xil yo'l bilan amalga oshirilish mumkin.

1-yo'l. O'qitish mazmunini o'zgartirish.

2-yo'l. Chet tili o'qitish metodikasini qayta qurish.

Qayta qurishda hozirgi davrda javob bermaydigan eski metod, yo'lusullarni chiqarib tashlab ta'lim-tarbiya berish, o'qitish tizimini

optimallashtirishdir. Chet tili metodikasining ilmiy saviyasini oshirish orqali tajribalarni ommalashtirish, lingvistikani, psixologiyani, pedagogika, psixolingvistikani yangiliklari asosida metodikani qayta qurishdir. Chet tili o'qitishni amaliy yo'lida bo'lish uchun o'quvchi, talaba diqqatini chet tili ustida mustaqil ishlash va malaka ko'nikmasiga erishish lozim. Chet tili o'qitish predmetining tarbiyaviy tomonini oshirish, kuchaytirish, mazmunli, tarbiyaviy xarakterdagi matnlarni, ro'znomalarni, maqolalarini o'qitish orqali, ijtimoiy-siyosiy, tarbiyaviy masalalarni tahlil qilish, matnning asosiy g'oyasini aniqlash orqali hamda sinfdan, oliy ta'limdan tashqari ishlar amalga oshiriladi. Ular talabalarni vatandashlik, baynalmiqlik, do'stlik ruhida tarbiyalaydi, dunyoqarashini kengaytiradi.

Hozirgi davr talabalarini amalga oshirishning yana bir yo'l talabalarga qo'shimcha material berishni kamaytirish, o'qitish jarayonini oddiy holatga keltirishdir. Bular yangi chet tillar dasturida hisobga olingan. O'qituvchi bunday uchun talabalar tomonidan materialni har tomonlama amaliy egallash jihatidan yondashadi. Shu sababdan talaba ishlarini materiallarini produktiv (gapirish, fikrni yozma bayon qilish) va reseptiv (tinglab tushunish, o'qishda) o'zlashtirishga, talabalar potensiallari atini kengaytirishga qaratadi. Mustahkam bilim berishning asosi o'qitish jarayonining umumiy umumlashgan, takomillashgan bo'lishidir. Keyingi paytlarda yana optimallashtirishdan ham keng foydalanilmoqda. Optimallashtirish chet tili o'qitilayotgan vaziyat, sharoit, oliy o'quv yurtlari talabalarini va ularning tanlagan sohalari mos, oson, qulay metod, yo'l, usul, tizim, tamoyil, vosita, mashqlarni izlash va tanlay bilish, qo'llashdir. Optimallashtirish turli tipdagi oliy o'quv yurtlari uchun o'ziga xosdir,

chunki dars soatlari turlicha bo'ladi, talabalarning ona tili xususiyatlari ham turlicha ta'sir qiladi. Hozirgi davr kommunikativ malaka, kumikma chet tilida ma'lumot berish (gapirish, fikrni yozmabayon qilish orqali) va ma'lumot olish (o'qish, tinglab tushinish orqali) malaka va ko'nikmalarni yanada o'stirishni, ta'lim bilan tarbiyani birga olib borishni talab qiladi.

Xulosa qilib aytganda, tillarga ixtisoslashmagan oliy ta'lim muassasalarida chet tilini o'rgatish juda zarur, chunki talabalarni bir tomonlama yetuk qilib tayyorlashda chet tilining ahamiyati katta.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bim I.L. Chet tillarni o'qitish metodikasi masalasi to'g'risida. // YuSh.-1974
2. Milrud R. P., Maksimova I. R. Chet tillarni kommunikativ qilishning zamonaviy kontseptual tamoyillari. // YuS.- 2000.- №4 - S.9-
3. Леонтьев А.А. Общая методика обучения иностранным языкам [Текст] / А.А.Леонтьев - М.: 1987.
4. Madiyeva Gavhar Abdulazimovna. "Ta'limda yangi innovatsion modelni tatbiq qilishning ahamiyati". Science and Education 1.2 (2022)
5. Якубов, Ф. У., and М. Эм. "РОЛЬ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ И ИНТЕРНЕТА В УЧЕБНОМ ПРОЦЕССЕ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ". УЧЕНЫЙ XXI ВЕКА: 26.

MUNDARIJA

KIRISH

Chet tillarni o`qitish nazariyasi va uning maqsadi. Tadqiqot usullari	
Asosiy metodologik tushunchalar va kategoriyalar	
Chet tilini oqitish metodikasi rivojlanishining asosiy bosqichlari	
Chet tilini o`qitish metodikasining boshqa fanlar bilan aloqasi	
Chet tilini o`qitishda motivatsiyaning o`rni	
Chet tilini o`qitishning vazifalari	
Chet tilini o`qitish mazmuni	
Chet tillarini o`rgatish vositalari. Darslik va o`qish uslubiy majmua	
Chet tillarni o`qitish tamoyillari	
Chet tili darsi	
Ingliz tili fanini o`qitishda innovatsion metodlarni qo`llash	

